

ALİ CANİP

*HAYATI,
*YAZI HAYATI,
*KÜLTÜR ÇEVRESİ,
*KİŞİLİĞİ

Prof. Dr. Rıza FİLİZOK

I) HAYATI

1-Çocukluk Yılları

Ali Canip, 1887 (1303) yılının haziran ayının -tahminen 28'inde-salı günü İstanbul'un Üsküdar semtinde Sultantepe'sinde doğdu.¹ Babası Evkaf Nezareti Cihat Kalemi'nden Halil Sâ'ib Beydir. Halil Sâ'ib Bey'in babası Ahmed Canip Efendidir. Ali Canip'in esas olarak Kanlıcalı olan ecdâdından bir çoğu Evkaf Nezareti memurluklarında bulunmuştur.

Annesi Hafize Nuriye Hanım, Anapa Müftüsü İslâm Efendi'nin kızıdır. İslam Efendi, Şeyh Şamil olayından sonra Anadolu'ya gelip yerleşmiştir. Hafize Nuriye Hanım'ın teyzesi Hamide Hanım, Fatih'te Emîr Buharî civarında oturuyordu. Oğlu Hasan Nevres Bey, Harbiye mektebinde Fransızca hocası idi. Ali Canip, on-onbir yaşlarında iken şair Ömer Naci ile Mustafa Kemal'in Nuriye Hanım'ın evine gelerek hocaları Hasan Nevres Bey'i ziyaret ettiğini hatıralarında zikreder. Onlarla tanışması bu münasebetledir.²

¹Ali Canip'in doğum tarihi, çeşitli kaynaklarda değişik olarak gösterilmiştir: Bu konuda meselâ, İbrahim Alaeddin Gövsa, 1886, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Haziran 1303 (1887), Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Şairleri'nde (C.I, ss.407-414.) ve Ali Canip adlı kitabında (Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, Cumhuriyet Kitaphanesi, 1937, s.3.)1303-1886 Haziran ortalarında salı günü, Nihat Sâmî Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde (İstanbul,1978.)1887, Kenan Akyüz, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri'nde ve Batı Te'sirinde Türk Şiiri Antolojisi'nde (Ankara,1970) 1887, İsmail Habib, Edebî Yeniliğimiz'de (3. Tabr. İstanbul, s.431.) ve Tanzimattan Beri'de (Tanzimattan Beri,I, Edebiyat Tarihi, 1942, s.400.)1887, Fevziye Abdullah Tansel, Canip'le ilgili makalesinde (Ali Canip Yöntem, Belleten, cilt:XXXII, Ocak, 1968) 1887, Ali Canip, Türk Edebiyatı Antolojisi'nde (İstanbul, 1934, s.423) 1888 tarihlerini vermişlerdir. Bu karışıklık 1303 mali yılının miladî tarihlere çevrilmesinden doğmuştur.

²Ali Canip, "Yakın Tarihimizde Bilinmesi Gereken İki Hakikat",**Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:III, s.55.

Ali Canip ilk tahsilini Üsküdar'daki Gülfem Hatun okulunda yapmıştır. Üsküdar'daki Toptaşı Askerî Rüştîyesini bitirdikten sonra Selâmsız'daki "İmmaculée Conception" adlı Fransız mektebine iki yıl devam etti. Burada öğrendiği Fransızca'yı unutmamış, Selânik'e gittikten sonra Fransızca ansiklopediler getirterek bilgisini artırmıştır.

Bu arada Ali Canip'in babası Halil Sâ'ib Bey 1318 Ağustosunda (1902) Selânik'e sürgün edildi. Canip, babasının sürgüne gönderilmesininin sebebini hatıralarında şöyle anlatır:

"Sultan Abdülhamit Devri... İstibdat... Yıl 1902. Babam Selânik'e sürüldü. Niçin? Şehzade Reşat Efendiye mensubiyet. Bizim amcamız olan bir zat, Reşat Efendinin mabeyincisi Yekta Beydi. Sebeb işte bu. O yıl yalnız biz değil bütün şehzadelere mensup olanların yakınları, böyle sürülmüşlerdi.

Halbuki, bu Yekta Beyle, bizim selâmımız sabahımız yoktu. O sırada ben 14-15 yaşındayım."³

Bu sürgün olayı genç Canip'in üzerinde derin izler bırakmıştır. Canip, hayatının sonuna kadar bundan dolayı İstibdad idaresine karşı olmuş, ölünceye kadar babasının haketmediği bir sürgüne maruz kaldığı inancını taşımıştır:

"Babam... İstanbul'a iken kendi halinde, tarih okur, bahçesinde çiçekleri, gülleriyle uğraşır bir adamdı. Çok ahabı da yoktu. Fenerler İdaresi Müşaviri Neşet Paşa ile Makrizade Hüseyin Kaptan mütevellisi Ali Şükrü Bey en sık görüştüğü ahabları idi. O zamanın her münevver adamı gibi babam da musikiden zevk alırdı. Bazan bir iki arkadaşı bizde toplanırlar, sözden sazdan anlar adamların zevk aldıkları klâsik musikiden birkaç parça terennüm ve teganni ederlerdi.

Ne çare ki büyük babamın (Ahmet Canip Efendi) maiyetinde çalışan, babama da amirlik eden bir adam, saraydan bütün devlet dairelerine gelen ve «Şehzadelere mensup kimseler varsa listeleri yapılınsın» mealinde olan bir irade üzerine ve sırf bir rütbe kapmak uğruna babamı jurnal etmiş, Selânik'e sürülmemize sebep olmuştu."⁴

Diğer taraftan, bu sürgün hadisesi münferit bir vak'a değildi, Canip'in halasının oğlu askerî doktor Ressay Kenan Bey de Yemen'e sürülmüş, ailenin bütün gayrelerine rağmen İstanbul'a dönüşü sağlanamamış, yıllar yılı orada kaldıktan sonra Yıldız Sarayında görevli paşalardan birine rüşvet verilerek Beyrut'a tayin ettirilebilmiştir. Canip'in halası, oğlunu karşılamak üzere Kenan Bey'in kızını da yanına alarak Beyrut'a gittiğinde Kenan Bey kızını tanıyamamıştır. Aile çevresindeki bu ve buna benzer olaylar genç Canip'in istibdada karşı derin bir nefret duyması sonucunu doğumuştur.

Selânik'e Evkaf muhasebeciliği ile sürgün edilen Halil Sa'ib Bey, bu şehirde adeta bir münzevi hayatı yaşamıştır. Meşrutiyetin ilanından sonra da, Selânik'in Yalılar semtinde ev satın alıp yerleşmiş olduğundan İstanbul'a dönmemiş, 1910 yılı ekiminde orada vefat

³Ali Canip, "Devirlerden Hatıralar: Selânik'te Toplanan Gençler İstibdada Karşı Bir Fikir Hareketine Nasıl Başladı, Bu Hareketi Nasıl Yürüttüler", **Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:I, s.2.

⁴Canip, Cilt:II, s.258.

etmiştir.

2-Selânik Yılları

Ali Canip 1902 yılında Selânik Mülkiye İdâdîsi'nin birinci sınıfına kaydoldu.

Abdülhamid devrinde Selânik, büyük gelişmeler kaydetmiş, Avrupa ile teması fazla, seksen doksan bin nüfuslu bir şehirdi. Ahalisi, müslüman, yahudi, rum ve diğer azınlıklardan meydana geliyordu. 1897 Türk-Yunan muharebesinden sonra şehir karışıklıklardan kurtulmadı. Bulgarlar, Selânikte bir komite kurdular, isyan ve ihtilâller düzenlediler, Selânik'te suikastler yapıldı. Bulgar teröristler Selânik bölgesinde askerî ve sivil hedeflere saldırdılar. Bu arada Teselya'da teşkil edilen rum çeteleri bölgede karışıklık çıkardılar. Avrupa devletlerinin Osmanlı Hükümeti'nden Makedonya'da **islahat !** talep etmeleri üzerine Abdülhamid II., Hüseyin Hilmi Paşa'yı Selânik, Manastır ve Kosova'ya umûmî müfettiş olarak gönderdi. Yapılan anlaşma gereğince büyük devletler tarafından tayin olunan memurlar da Selânik'te bulunuyordu.1904'ten sonra Makedonya'ya yabancı subaylar gelip belli başlı merkezlere yerleştiler. Avusturyalı subaylar Üsküp'te, İtalyanlar Manastır'da, Fransızlar Siroz'da, Ruslar Selânik'te göreve başladılar. Yabancı memur ve subayların gelişini yabancı maliye heyetlerinin gelip yerleşmesi izledi. Selânik demiryolunun tamamlanması, Avusturya, Rusya ve Balkan devletleri arasında bir yığın anlaşmazlık yarattı. ⁵

Ali Canip, bu yılların karışıklıkları içinde Selânik'te1903 yılında Bulgarların çıkardığı ihtilâlde başından geçen bir tehlikeyi hatıralarında şöyle dile getirir:

"Tam 1903 de Selânik şehri içinde bir Bulgar ihtilâli oldu. Bulgar komitacıları Avrupa'ya karşı memleketimizi huzursuzluk içinde bulunuyor gibi göstermek için, kargaşalıklar çıkarmak yolunu tutmuşlardı. Selâniği üç beş bulgar eşkiyasıyla zaptetmek değil, kendi akıllarınca, halkın gayri memnun olduğunu göstermek gayesini güdüyorlardı. Bulgarlar, aynı günlerde Rumelinin muhtelif yerlerinde, bilhassa Cuma-i Bâlâ, Gevgili gibi kasabaların pazar kurulan yerlerinde, nümayiş olsun diye, dinamit atarak, tahribat yapmışlar, canlara kıymışlardı.

Selânikte, "Frenk mahallesi" denilen yerde "Osmanlı Bankası" binasını dinamitle attılar...

Tahkikat neticesinde meydana çıktı ki, bankanın karşısındaki bir bakkal dükkânından bankanın altına bir tünel kazmışlar, toprakları kadın erkek Bulgarlar kese kâğıtlarıyla dışarı çıkarmışlar... Rahmetli Hasan Fehmi Paşa vali idi... İhtiyar fakat gözüpek adamdı. Askerin de hemen yardımına koşması ile ihtilâl derhal söndürüldü. O gün kapalıçarşıdan geçerek Hamza Bey Camiinin önüne çıktım. Askerler bir Bulgar mağazasını sarmışlar, içeridekileri teslim alıyorlardı. Meğer burasını ihtilâlciler işgal etmiş imiş; bir nefer, kapatılmış kepenklere

⁵Tayyip Gökbilgin, Selânik, İslâm Ansiklopedisi, Cilt.X.

tüfek dipçığı ile :

«- Açın doğuzlar...açın!» diye bağırarak vuruyordu.

Nagehân elinde bir tabanca, bir poturlu bulgar dışarı çıktı, fakat, tetikte bulunan Mehmetçik göz kapayıp açacak kadar bir zaman içinde dipçığı herifin alınına yapıştırdı ve eşkiya yere yuvarlanıverdi.

Fakat bu aralık bir kargaşalık oldu... Galiba ötekiler de dışarı çıkmaya başladılar. "Kaçıyor" diye bir feryad işittim, herkes paniğe uğradı. Ben de Kapalıçarşıdaki "Asır matbaası" na girdim.

Asır matbaası o zaman Fazlı Necib'in idi. Asır gazetesini çıkarırdı.. Arkamdan er de girdi. "Uğursuz buraya kaçtı!" diye bağırıyordu. Kaçan ben idim ve mürettepler beni makinenin altına saklamışlardı. Yoksa "75"lik Ali Canip 16 yaşında ahirete gidecekti!"

Selânik İdadisinde okuduğu bu yıllarda, Canip'in Türkçe ve edebiyat derslerine muallim Cudî Efendi giriyordu. Cudî Efendi Arapçası, Farsçası kuvvetli devrinin en dikkate değer muallimlerinden biriydi. Aynı zamanda kuvvetli bir divan şairiydi. Cudî Efendi derin bilgisi ve eserleriyle Ali Canip'i derinden etkilemiş, edebiyata ilgi duymasını sağlamıştır. 1902-1903 yıllarında hocasıyla aralarında bir "baba, oğul samimiyeti" bulunduğunu söyleyen Ali Canip, onun derslerinden ziyade hususî sohbetlerinden istifade ettiğini belirtir. Cudi Efendi'nin öğrencisi olması Ali Canip'in hayatının en önemli tesadüflerinden biridir. İstanbul'da açılan gerek Hukuk, gerek Edebiyat Muallimliği imtihanlarında başarılı olmasında, Genç Kalemler mecmuasında yaptığı tartışmalarda eski edebiyatımızla ilgili derin bilgisiyle muhataplarını güç durumda bırakmasında, daha sonra XVIII. yüzyıl divan şiiri incelemelerine yönelmesinde Cudî Efendi'den aldığı sağlam eğitimin büyük payı vardır. Ali Canip'in bu yıllarda en çok okuduğu şair ise Muallim Naci idi.

Ali Canip İdadi öğrencisi iken 1905 yılında Selânik'te önemli tartışmalara sahne olan "Çocuk Bahçesi" dergisi çıkmaktaydı. Genç Canip bu mecmuada yapılan tartışmaları da izliyordu. Bu tartışmalar, Canip'in edebiyata, özellikle Tenkid sahasına yönelmesinde etkili oldu.

Diğer taraftan, Avrupa'dan gelen siyâsî ve askerî gözlemcilerin devamlı gözetimi altındaki Selânik, istibdadın baskısını en az hisseden şehirlerimizden birisiydi. Abdühamit'in kuşularının sonucu olarak henüz İstanbul'da görülmeyen elektrik, telefon, elektrikli tramvay, çok önceleri Selânik'e gelmişti. Yerli eşraftan seçilen belediye reisleri, sık sık Avrupa'ya gidiyor ve gördükleri yenilikleri benimseyerek bu örneklerle göre Selânik'i imar ediyorlardı.⁶ Şehirde Avrupaî eğlence yerleri açılmıştı. Beyazkule Bahçesi, yaz kış açık olan Elhamra ve Eden tiyatroları, Sketing palas, Olimpos Palas, Kolombiya, Yonyo gazinosu gibi yerlerde gençler rahatça bir araya geliyor, devrin siyâsî ve edebî meselelerini aralarında rahatça tartışabiliyorlardı:

"İstanbul Sokaklarında, Abdülhamit casusları mekik dokurken, biz Selânik'te gamsız, serazat dolaşılıyor; Beyazkule Bahçesinde,

⁶Ali Canip, "Bizim Selânik'te Bir Gezinti", **Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:I, s.328.

Olimpos Palas'ta, Kristal'de, Yonyo'da hemen hemen çekinmiyerek görüşüyorduk. Aşağı yukarı herkes bu derli toplu şehirde birbirini tanırdı, bir taraftan da ecnebiler çok olduğu için Yıldız'ın şerrinden uzak samimî bir hürriyet havası içinde yaşıyordu."⁷ Bu serbestlik, Selânik'te aydın bir tabakanın doğup gelişmesine imkân hazırlamıştır. Ali Canip, babasının gözlerden irak ve yalnız yaşayışının tersine, daima oluşan grupların içinde ve çok zaman da başında bulunmuş, yaşıtlarıyla, kendisinden küçüklerle ve kendisinden yaşlılarla temas içinde olmuş, hatta Ömer Seyfettin, Mehmet Ali Tevfik Bey (Yükselen) gibi Selânik dışında olan aydınlarla ilişki kurarak onların Selânik'e gelmelerini ve Genç Kalemler hareketine katılmalarını sağlamıştır. Nesimî Sarım Bey'le Ali Canip ve Ömer Naci buradaki sanat ve fikir hareketlerinin daima merkezinde bulunmuşlardır.

Ali Canip, 1906'da Selânikte İdadînin son sınıfında öğrenci iken Behçet (Yazar) ve diğer arkadaşlarıyla birlikte bir vapurla İstanbul'a gider. Hukuk Mektebi'nin açtığı yarışma sınavını kazanarak buraya yazılır. Canip, Hukuk Mektebi'ndeki hocalarından memnundur ve okulu bitirmek düşüncesindedir. Tatil günleri Bayazıt'ta Leblebiciler sokağındaki Safarim kütüphane ve kıraathanesine gidiyor, oradaki Musavver Terakkî, Hadika-i Fünûn, Servet-i Fünûn, Tanîn, İkdâm, İrtika, Sabah, Malumat gibi gazete ve mecmua koleksiyonlarını karıştırıyor ve muntazam notlar alıyordu. Fakat bir gün, sonradan Çağaloğlu Kız Sanat Okulu olan Hukuk mektebinden çıkarken Zaptiye kapısı mensuplarından Hasan isimli bir hafiyenin kendisini takip ettiğini farkeder. Bu olay üzerine yıl sonu imtihanlarını verdikten sonra hemen Selânik'e döner; Selânik'te açılan Hukuk Mektebi'ne nakil yaptırır.

Selânik'e döndükten sonra Aka Gündüz, Akil Koyuncu, Rasim Haşmet gibi arkadaşlarıyla daima bir aradadır ve aralarında sanat, edebiyat meselelerini münakaşa etmektedirler. O sıralarda Selânik'te bu arkadaş gurubunun içinde olan Ömer Naci, Selânik Feyziye Mektebi Müdürü Cavit Bey'e Ali Canip'ten bahseder. Cavit Bey'in görüşme arzusu üzerine Canip, arkadaşlarıyla Feyziye Mektebi'ne gider ve tanışırlar. Cavit Bey, gençlerle ilgilenir, onların toplandıkları doğru dürüst bir yerin olmadığını anlayınca Ulahların Rumanya Mektebinde toplanabileceklerini söyler ve ilâve eder: "Edebiyattan pek anlamam ama, size iktisat dersi veririm" der. Cavit Bey, gençleri başıboş bırakmaz ve onlara Rumanya Mektebi'nde haftada iki üç gece ekonomi dersi vermeye başlar. Canip ve arkadaşları bu dersleri ilgi ile takip eder, muntazam notlar alır.⁸

Bu toplantılarda aralarında edebiyat bahisleri münakaşa edilir. Bu münakaşalara bilhassa Canip, Akil Koyuncu, Rasim Haşmet, Dişçi

⁷Ali Canip, "Selânik'te 10 Temmuz Sabahı",**Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:II, s.257.

⁸"... Bize Ulahların Rumanya mektebini tavsiye etti. Benim evim Yalılarda, buraya iki üç kilometre uzakta ama, ilim aşkı... Haftada iki üç kere toplanıyoruz." Bkz. Ali Canip, "Devirlerden Hatıralar: Selânik'te Toplanan Gençler İstibdada Karşı Bir Fikir Hareketine Nasıl Başladı, Bu Hareketi Nasıl Yürüttüler",**Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:I, s.2.

İsmet ve Aka Gündüz katılır. Rasim Haşmet ve Ali Canip "Larousse" ansiklopedisinden buldukları ilgi çekici konuları tartışma konusu olarak ele alırlar. Bir gün aralarında "Sanatta güzellik" konusunu tartışırlar. "Güzellik, tabiatta mıdır, yoksa bizim telâkkimizde mi?" Sorusuna cevap ararlar. Anlaşamayınca Cavit Bey'in fikrini sorarlar. Cavit Bey ihtisası dışında kalan bu meseleyi birer mektup yazarak Tevfik Fikret'e, Mehmet Rauf'a, Cenap Şehabetin'e, Halid Ziya'ya, Hüseyin Cahid'e, Rıza Tevfik'e sormalarını tavsiye eder. Gençler isimleri aralarında paylaşarak birer mektup yazarlar. Canip'in payına Tevfik Fikret'le Mehmet Rauf'a yazmak düşer. Mektuplara sadece Tevfik Fikret, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit ve Rıza Tevfik cevap verir. Tevfik Fikret, Canip'e Aşyan'dan yazdığı 11 Şubat 1323 (24 Şubat 1908) tarihli "Hüsn-ü an Nedir?" adlı manzum bir şiirle cevap verir. Gençlerin bu manzum cevabı yeterli bulmamaları üzerine Akil Koyuncu manzum bir mektupla Tevfik Fikret'e aynı soruyu tekrar sorar. Tevfik Fikret yine "Ne varsa bizde bizim hissimiz, telâkkimizdir" mısraıyla biten manzum bir cevap yollar. Gençler Cavit Bey'in nezaretinde gelen cevaplar üzerinde tartışırlar. Rıza Tevfik'ten gelen uzun cevabı Selânik'te haftalık olarak çıkan "Bahçe"⁹ mecmuasında tefrika ederler.

Rıza Tevfik meşrutiyetten sonra Selânik'e sık sık geliyordu. Buradaki ittihatçılarla ve gençlerle tanışmış, gençlere rehberlik eden Cavit Bey'le dostluk kurmuştu. Ali Canip, bu gidiş gelişlerinde Rıza Tevfik ile tanışmış, görüşmüştür. Meşrutiyetten sonra İstanbul'da Rıza Tevfik ile Selim Sırrı'nın birinci plâna çıkma gayretleri ve filozofun tutarsız fikirleri, sonraları da İttihat ve Terakki'ye karşı davranışları Genç Kalemler mensuplarının ona karşı tavır almaları sonucunu doğurmuş, Ziya Gökalp "Celâl Sakıp" takma adıyla "Rıza Tevfik'in Felsefesi" başlıklı bir makale yazarak Rıza Tevfik'i hırpalamıştır.

Ali Canip'in bu yıllarda ayrıca Mehmed Rauf'la mektuplaştığını Bahçe mecmuasında neşredilen bir makalesinden anlıyoruz¹⁰

Bu yıllarda Mustafa Kemal (Atatürk) Selânik'te Kolağası sıfatıyla Müşirlik Erkân-ı harbiyesine mensup bir subay olarak bulunuyordu. Binbaşı Cemal -sonraları paşa- ve yüzbaşı Kâzım Nami müşirlik yaverliği yapıyorlardı. Edebiyatla ilgilenen Kâzım Nami müşirlik yaveri olduğu için çekinmeden Fransız postahanesinden memlekete sokulması yasak olan yayınları alıyor, aralarında Ali Canip'in de bulunduğu sivil ve asker gençler, kahvehanelerde, gazinolarda toplanarak bu yayınları okuyordu.¹¹ Bu yayınlar arasında "Meşveret", "Kanûn-ı Esasi", "Osmanlı" gibi Jöntürklerin çıkardığı gazeteler, Temps, Matin, Times gibi Fransızca, İngilizce yabancı gazeteler vardı. Mustafa Kemal, subayların orada burada

⁹Ali Canip'in "Çocuk Bahçesi" olarak zikettiği bu mecmuanın, Tevfik Fikret'in şiirinin tarihi göz önünde bulundurulursa, "Bahçe" mecmuası olduğu açıktır.

¹⁰Ali Canip, Yine Sanat Hakkında, -Sahne Müessis-i Muhteremlerine, Selânik 5 Teşrin-i Sâni 1324-Bağçe mec., nu.17, 11 Teşrin-i Sâni 1324 (24 Kasım 1908), s.8.

¹¹Fransız postahanesinden alınan bu yayınların dağıtımını Çocuk Bahçesi mecmuasının imtiyaz sahibi ve Ali Ulvi (Elöve)'nin ağabeyisi olan Necip Necati ile Muallim Sâlim Bey üstlenmişlerdi. Bkz.: Fethi Tevetoğlu, Ömer Naci, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.15.

toplanmalarını doğru bulmayarak "Zabitler" için Beyaz Kule'de Hamidiye bulvarında muntazam bir lokal tesis ettirdi. Önceleri "Askerî Mahfel", sonraları "Askerî Kulüp" olarak anılan bu lokalde Mustafa Kemal, harita üzerinde subay arkadaşlarıyla harp oyunları oynuyor, Ali Canip, Yunus Nadi gibi sivil gençler de onları dinliyorlardı. Rahatça okunup tartışılan bu muhitin Ali Canip üzerinde büyük tesiri olduğu Genç Kalemlerdeki makalelerinde açıkça görülür. Ayrıca İstanbul'dan sonra Selânik'te ikinci defa olarak Mustafa Kemal'le bu yıllarda birlikte olması, daha sonraları Ali Canip'e İstiklal harbinden ölümüne kadar Atatürk'ün çevresinde olma imkânını da hazırlamıştır.

Ali Canip, Selânik'te hukuk öğrencisi iken de Meşrutiyetin ilânından önce istibdad idaresinin takibine uğramıştır:

"Babam Selânik'te büsbütün inzivaya çekilmiş, hemen hemen evinden dışarı çıkmazdı. On temmuzdan (23 Temmuz 1908) biraz önce idi, bir akşam eve geldim. babamı endişeli buldum. Sordum, dedi ki:

-Oğlum, Polis Müdürü haber yollamış. Yarın seninle birlikte kendisini ziyaret etmemizi söylemiş.

Ertesi günü birlikte hükümet konağına gittik, Polis Müdürü bizi kabul etti. Bu, uzun boylu, uzun kırmızı fesli yüzü gülmez bir adamdı. Babamı daha İstanbul'dan tanıyordu... Galiba Üsküdarlı idi; uzun mukaddimeye hacet görmeksizin, sağ elinin şehadet parağını salayarak bana dedi ki:

-Oğlum baban benim ahabımdır. Burada ikamete memur olarak -ikamete memur olmak sürgün tâbirinin nazikâne ifadesiydi- bulunuyor. Sen Efendi Mehmed'in kiraathanesinde bir kısım mimlilerle, hele o Nesimî Sarım denilen adamla baş başa oturup konuşuyorsun.. Başına bir kaza gelmek pek memuldür. Bu işten vazgeç!..

Hiç sesimi çıkarmadım. Filhakika ben arasına hükümet dairesinin karşısında geniş bir kiraathane olan buraya gider, bilhassa yakın arkadaşım olan (sonradan İttihat ve Terakkî Merkez-i Umumî Başkâtibi olan) Nesimî Sarım'la buluşurdum. Zavallı Nesimî Sarım sık sık tevkif edilir, biz, birkaç arkadaş, bilhassa Akil Koyuncu ile ziyaretine giderdik.."12

İkinci meşrutiyetin ilânında Ali Canip hukukta öğrenci idi. On Temmuz İnkılabı olunca Hukukta hocası olan ve 1909'da ilk ittihatçı nazır olarak Adliye Nazırlığına gelecek olan Manyâsîzâde Refik Bey, Ali Canip'i çağırarak "Bazı Selânikli genç hanımlar, çarçafalarını fora ederek sokaklara çıkıyormuş. Mutaassıplar dedikodu yapmağa başlamış. Siz hukuk talebesi sıfatıyla bunun doğru olmadığını caddelerde kurulan kürsülere çıkarak anlatın!" Ali Canip bir iki arkadaşını yanına alarak hocalarının emrini yerine getirmiş, ancak bu tip davranışları ihtilâlin tehlikeli ve hareketli günlerinde onun İttihad ve Terakkinin bir sözcüsü gibi görünmesine sebep olmuştur. Şemsi Paşa'nın, Yarbay Nazım Bey'in vurulduğu, Müşir Osman Paşa'nın

¹²Ali Canip, "Selânik'te 10 Temmuz Sabahı", **Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, s.258.

tutuklandığı bu günlerde Selânik Polis Müdürünün akıbetini merak ederek Ali Canip'e baş vurması Ali Canip'in bu hareketin ne kadar içinde görüldüğünü gösterir. Aslında Canip, meşrutiyetten önce de meşrutiyetten sonra da, bütün arkadaşları fiilî olarak siyasetin içinde oldukları halde, siyasetten mümkün olduğu kadar uzak kalmaya özel bir gayret göstermiştir.

1908-1912 yılları arası yazarın en hareketli devrelerinden birisidir. Meşrutiyetten sonra bir taraftan hukuktaki derslerine devam ediyor, bir taraftan da İttihad-ı Terakkî mektebi Tarih ve Edebiyat, Ziraat Mekteb-i Âlisinde Kitabet-i Resmiye ve Hususiye, Romanya Mektebinde Kitabet ve Türkçe derslerini okutuyordu.

Selânik'teki Faik Paşa Konağındaki Ticaret Mektebi, sonradan İttihad ve Terakkî Mektebi adını almıştı. Okulun müdürlüğünü Tal'at (Paşa) yapıyordu. Ali Canip bu okulda edebiyat ve Tarih dersleri okuttu.

Ali Canip, 1908 yılında, edebiyat dünyasına girdi, Bahçe, Aşiyân, Kadın mecmualarına şiirler ve makaleler yazmaya başladı. Bu yazıları Ali Canip'e erken ve çabuk bir şöhret sağladı. 1909 martında İstanbul'da kurulan Fecr-i Ati topluluğu, bu şöhretinden dolayı onu Selânik muhabir azası seçti ve topluluğa davet etti. Canip, bu daveti memnuniyetle kabul ederek Fecr-i Ati topluluğuna katıldı.

Ali Canip, 1910 yılından itibaren H. Hüsnü ve A. Subhi tarafından kurulan Hüsün ve Şiir mecmuasında şiirler, mensur şiirler ve başmakaleler neşretmeye başladı.

Ali Canip aynı yıl Emrullah Efendi'nin maarif nazırlığı zamanında kurulan sultânîler için açılan edebiyat muallimliği müsabaka imtihanını kazanmış, önce Trabzon sonra İzmir sultânîleri edebiyat muallimliğinin teklif edilmesine rağmen babasını kaybettiği bu yılda Selânik'ten ayrılamayarak bu görevleri reddetmek zorunda kalmıştır.

Ömer Seyfettin'in Ali Canip'e dilde sadeleşmeyi teklif ettiği meşhur mektup 15 Kânûn-ı Sâni 1326 (28 Ocak 1911) tarihlidir. Ali Canip, bu mektubu, aldıktan bir ay kadar sonra bir gece Beyazkule bahçesinde -1910 yılı sonlarında İttihad ü Terakkî Cemiyeti Merkez-i Umumî azalığına seçildiği için Diyarbakır'dan Selânik'e gelen- Ziya Gökalp'e okudu. Gökalp mektuptaki fikirleri fevkalâde önemli buldu ve Ali Canip'e birlikte çalışmayı teklif etti. Bu konuşmanın üzerinden iki gün geçtikten sonra Ali Canip, İttihad ü Terakkî Cemiyeti Merkez-i Umumî'sinden bir mektupla birlikte bir kararname aldı. 12 mart 1327 (25 Mart 1911) tarihli¹³ Kararname'de Ali Canip'in "İttihad ve Terakkî Talebe-i hariciye Encümeni Umûmî Katipliği" ile "Genç Kalemler Mecmuası Sermuharrirliği"ne getirildiği tebliğ ediliyordu:

*Osmanlı İttihad ü Terakkî Cemiyeti
Merkez-i Umumisi*

Adet: 103

¹³ Ali canip'in hatıralarında "İttihad ve Terakkî Talebe-i hariciye Encümeni Umûmî Katipliği"ne getiriş tarihini 1910 yılı olarak zikretmesi yanlışlıktır. bkz: Ali Canip, "Hızb-i Cedid", **Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:II, s.354.

*Talebe-i Hâriciye encümeni kâtib-i umumîsi Ali Canip Bey kardeşimize,
Muhterem kardeşimiz,*

Talebe-i Hâriciye encümeni hakkında itâ olunan karar sûreti leffen gönderildi. Encümenin cem'iyel muâmelâta ibtidâr olunması rica ve Genç kalemler mecmuası sermuaharrirliği ile encümen-i mezkûr kâtib-i umûmîlik vazifesinin ifâsı için zât-ı birâderilerine şehriye on lira tahsis kılındığı beyan olunur aziz kardeşimiz.

12 Mart 1327

Merkez-i Umumî mühürü

Karar

Avrupa'nın mahall-i muhtelifesinde müteşekkil talebe cemiyetleriyle bil-muhâbere buradaki efkâr-ı selîme cereyanlarından olanları haberdâr etmek ve oradaki cemiyetlerde talebenin ne gibi şeylere muhtâc olduğunu anlayarak merkez-i umumîye bildirmek ve Avrupa'ya talebe göndermek için teşebbüsâtta bulunarak teshîlât-ı lâzıma ifâsına vesâdet eylemek ve Avrupa'da muhtâc-ı muâvenet olan talebeye mikdâr-ı kâfî muâvenet-i maddiyenin ifâsı esbâbına delâlet eylemek üzere Dr. Nazım, Ali Canip, Kâzım Nâmî, Talât, Hüseyin Hüsnü ve Hamid Beylerden bir talebe-i hâriciye encümeni teşkiline ve Ali Canip Bey'in Genç Kalemler Mecmuası sermuaharrirliği vazifesine zamîmeten bu encümenin kâtib-i umûmîlik vazifesine ta'yînine karar verildi." 14

Genç Kalemler mecmuası böylece İttihad ve Terakkî'den yardım alan bir yayın organı haline geliyordu. Ali Canip, çok samimî olduğu ve hemen her gün görüştüğü Kâzım Nâmî, Nesimî Sarım gibi arkadaşları aktif olarak politikanın içinde oldukları halde kendisi fiilî olarak politikadan uzak yaşıyordu. Kurduğu derginin İttihad ve Terakkî'nin siyasî bir organı haline gelmesini istemiyordu. Bu endişelerini Ziya Gökalp'a açtı. Gökalp bu konuda kendisine teminat verdi:

"O aralık Ziya Gökalp Selânik'e geldi; evlerimiz yakındı; ahbab olduk; kendisine Ömer'le olan tasavvurlarımızdan bahsettim. Bunları çok mühim buldu: "ben de iştirak ederim" dedi. Birkaç gün sonra İttihat ve Tarakki merkezi umumisinden bir teskere aldım; bunda Genç Kalemlere muavenet olmak üzere ayda on lira verileceği bildiriyordu. Azadan olan Ziya Bey, böyle bir karar çıkartmıştı; biz Ömer'le endişeye düştük, ve ben bu endişemizi Ziyaya söyledim: - biz politika adamı değiliz, merkezi umumî her hangi bir mes'ele hakkında tesir yapmağa kalkışırsa? dedim. Ziya, buna kat'iyen meydan vermeyeceğini söyledi; ve istediğimi neşretmekte serbest kalacağımı ilâve etti. İtiraf ederim ki ilk sayıdan sonuna kadar işimize kimse müdahale etmiş değildir."15

Ziya Gökalp, gerçekten sözünde durdu; İttihat ve Terakkînin maddî yardımıyla çıkan Genç Kalemler mecmuasına parti hiç bir şekilde karışmadı. Ali Canip Genç Kalemler mecmuasını tamamen hür olarak ve istediği biçimde idare etti. Bu husus, basın tarihimizde benzeri az görülebilecek bir haldir. Genç Ali Canip, mecmuanın yazı kadrosunu tamamen kendi tercihlerine göre kurdu. Meselâ derin malûmatına ve Fransızcasının mükemmeliğine hayran olduğu Mehmed Ali Tevfik'i Selânik'e çağırarak yazı kadrosuna alan odur. Mecmuaya

¹⁴Sadeddin Nüzhet, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, 1937, s.9.

¹⁵Ali Canip, "Ömer Seyfettin İçin", Hayat, C.V, S.119, 7 Mart 1929, ss. 2-4.

gelen yazıların basılmasına karar veren tek kişi yine o idi. Mecmuanın Ömer Seyfettin'le birlikte tespit ettikleri genel dil ve edebiyat politikasına uygun bulmadığı şiir ve makaleleri basmıyordu. Hatta Ziya Gökalp'ın bir şiirini genel dil anlayışlarına uygun bulmadığı için mecmuada basmamış, Ziya Gökalp da büyük bir olgunluk göstererek bundan dolayı Canip'e darılmamıştı. Ömer Seyfettin 1911 yılının temmuz ayı başlarında Selânik'e gelince Canip, onunla birlikte çalışmaya başladı.¹⁶ Ziya Gökalp, derin bilgisiyle Ali Canip ve Ömer Seyfettin'e tesir ediyor, mecmuada ilmî yönden en dikkate değer yazıları neşrediyor, fakat mecmuanın idaresine hiçbir şekilde karışmıyordu.

Hatıralarından öğrendiğimize göre Sultan Reşat Selânik'e geldiği zaman (7 Haziran 1911) Ali Canip, Şemsi Efendi ve talebelerle birlikte sultanın ziyaretine gitmiştir.

3-Balkan Harbi'nden Millî Mücâdaleye Kadarki Yılları

Ali Canip, Yunanlılar Selânik'e girinceye kadar Genç Kalemler mecmuasını çıkarmıştır. Selânik işgal edildiğinde Canip henüz bu şehirde idi.¹⁷ Rumeli ve Selânik kaybedilince Ali Canip, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Ali, Tevfik (Rüşti) İstanbul'a giderler ve Yusuf Akçora'nın çıkardığı "Türk Yurdu" mecmuasında yazı hayatlarını devam ettirirler. "Türk Yurdu" mecmuası'nın sahife başına verdiği "bir mecdiye" ile İstanbul'da geçinemeyeceğini anlayan Ali Canip, 1912'de Çanakkale Sultanisi edebiyat ve felsefe muallimliğini kabul eder ve bu görevde bir yıl çalışır. Çanakkale'den Hüseyin Cahid'in çıkarmakta olduğu Tanin gazetesine yazılar gönderir. Bir yıl kadar sonra Gelenbevi¹⁸ lisesi edebiyat ve felsefe muallimi olarak İstanbul'a tayin edildi. Bu lisede Canip'ten önce edebiyat ve felsefe derslerini eski Türkçe ve Edebiyat hocası olan Cudi Efendi okutuyordu. Cudi Efendi meşrutiyetin ilânında Amasya'dan mebus olmuş, sonra meclis feshedilince tekrar öğretmenliğe dönmüş, Gelenbevi lisesinde edebiyat ve felsefe muallimi iken Bezm-i Alem'e alınmıştı. Hocasından boşalan yere Ali Canip'i tayin etmişlerdi. Canip, 1914 yılında bu dersleri hocasında devr almıştır.

Ali Canip bu arada 1913 yılında edebî bir heyetle İzmir Türk Ocağı mensuplarının davetlisi olarak İzmir'e gitmiştir: Türk Ocağı mensuplarından Müffettiş Tal'at Bey ile Türkçü Mehmet Necip'in daveti üzerine, Ali Canip, Aka Gündüz, Köprülü-zâde Mehmed Fuad, Ahmet Ağayef, Hamdullah Suphi ve Kazım Nami (Duru)'dan ibaret bir heyet, 1329 yılının haziranının 22. cumartesi günü akşam üzeri

¹⁶Ali Canip, "Müşafehât-ı Kalemiye:Ahmed Haşim Bey'e Cevap, -Selânik, 26 Temmuz 1327-(8 Ağustos 1911)", Servet-i Fünûn, Nu. 1054, 4 Ağustos 1327, 22 Şaban 1329, s. 329.

¹⁷Ali Canip, Millî Edebiyat Meselesi ve Cenap Bey'le Münakaşalarım, s.74.

¹⁸"Gelenbevi" lisesinin adı İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın "Son Asır Türk Şairleri"nde ve diğer bazı kaynaklarda sehven "Gelibolu" olarak yazılmıştır, bu kaynağa bağlı diğer kaynaklarda da bu şekilde geçmektedir, doğrusu, Gelenbevi'dir.

Hıdiviyye'nin "Saidiyye" gemisiyle İzmir'e hareket eder. 24 Haziran 1329 (7 Temmuz 1913)'de pazartesi sabahı İzmir'e varırlar. İzmir Belediye Reisi Evliyazâde Refik, Müffettiş Tal'at Beylerle Türk Ocağı, Millî kütüphane hey'etleri, Sultânî ve İttihad ve Terakkî Mektepleri ve bir de Anadolu, Köylü ve Ahenk Gazeteleri muharrirlerinden müteşekkil kalabalık bir gurup, Şirket vapuruyla gelerek heyeti karşılamıştır. Heyet mensupları İzmir'de altı gün kalmış ve bu süreyi "tedkik ve tettebbu" ile geçirmiş, konferanslar vermişlerdir. Bandırma yoluyla İstanbul'a dönerken Manisa İstasyonunda Mutasarrıf Tevfik Bey riyasetinde büyük bir hey'et tarafından karşılanmışlardır. Karşılama Manisa İttihad ve Terakkî mektebi mensupları da bulunmuş, okulun bazı öğrencileri hamasî şiirler okumuştur. Hey'et, Balıkesir'de de ilgi ile karşılanmış, İstanbul'dan ayrılışlarından on bir gün sonra dönmüşlerdir.¹⁹

Birinci Dünya savaşı başlayınca, Ali Canip, 1915 Temmuzunda Enver Paşa'nın arzusuyla Mehmet Emin, Hamdullah Suphi, Ağaoğlu Ahmet, Enis Behiç, Orhan Seyfi, Ressam Nazmi Ziya, İbrahim Alâaddin ve musiki muallimlerinden Ahmet Yekta'dan meydana gelen bir sanat ve edebiyat heyetiyle birlikte Çanakkale'ye gitti. Ali Canip, cepheyi ziyaretiyle ilgili izlenimlerini Yeni Mecmua'nın "Çanakkale Fevkalâde Nüshası"nda yayınlanan "Seddülbahir Gurûbunu Ziyaret"²⁰ adlı yazısında ve hatıralarında dile getirmiştir.

Ali Canip'in bu ziyareti on beş gün kadar sürmüştür. Heyet Çanakkale'ye gittiği zaman henüz Anafartalar muharebeleri olmamıştı. Mustafa Kemal yarbaydı. Arıburnu kumandanı ise Yanyalı Vehip Paşanın ağabeyi Esat Paşa idi. Arıburnu'nu gezerken birdenbire İngilizlerin yaylım ateşi başlar. Aynı zamanda bir mızıkacı sesi de işitilir. Ali Canip Esat Paşa'ya ne olduğunu sorar. Esat Paşa şu cevabı verir:

« - Dikkat edin, bütün mermiler, şu üst tarafımızdaki " Cesaret tepe "sine müteveccihdir. Her gün öğle zamanı oldu mu, oranın Fırka kumandanı Mustafa Kemal, askerlerine bando ile yemek yedirir. Ve İngilizlerin, kıyıda dar bir yere mihlandığı için, mızıkacı sesini duyan gemileri, Mustafa Kemal'e ateşle cevap verirler. Yemek bitince bando kesilir. İngilizler de sırf hiddetlerinden dolayı açtıkları ateşe nihayet verirler.»

Ali Canip, Esat Paşa'ya Mustafa Kemal'i Selânik'ten tanıdığını söyleyerek görüşme arzusunu bildirince Paşa, telefonla Mustafa Kemal'i bulur. Ali Canip Mustafa Kemal'le görüşür ve Selânik'teki günleri yadederler. Mustafa Kemal Çanakkale'ye gelen heyette kimlerin olduğunu sorar. İçlerinden sadece Mehmet Emin Bey'i tanıdığı için onunla da konuştuktan sonra heyeti yanına davet ederse de Esat Paşa heyetin güvenliğini tehlikeye sokmayı göze alamaz ve heyeti göndermez. Binbaşı Edib Servet Bey'in mihmandarlığında Gurup Kumandanı Leyman Fon Sandres'le görüşükten sonra heyet

¹⁹Kazım Nami, İzmir Seyahati,(3 Temmuz 1329) Türk Yurdu, C.4, 1329,s.730-734.

²⁰Ali Canip, "Seddülbahir Gurûbunu Ziyaret,-Pazar Gecesi 4-5 Temmuz 1331(17-18 Temmuz 1915)-" Yeni Mecmua'nın "Çanakkale Fevkalâde Nüshası, 18 Mart 1915 s.65-68. Not:Nüşaya zaferin tarihi verilmiştir, izafidir.

İstanbul'a döner.

Çanakkaleden döndükten sonra 1915 (1331)'de Ali Canip harp dolayısıyla kapatılan Fransızların Moda'daki Sen Josef Kolejinin binasında açılan Dar'ül-Muallimîn-i Aliye'ye Edebiyat muallimi olarak tayin edildi.

Yeni Mecmua, İttihad-ı Terakki Merkez-i Ummîsi tarafından Küçük Tal'at'ın (Mehmed Tal'at) müdürlüğünde 1917 temmuzunda çıkarılmaya başlanınca Ali Canip, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp buraya yazmaya başlarlar. Yazı faaliyetleri mütarekeye kadar (30 Ekim 1918) sürer.

1918 yılında Canip, Dâr'ül-Fünûn'da Yahya Kemal'den açılan Türk Edebiyatı derslerini vekaleten okuttu.²¹

İttihad ve Terakki'nin iktidardan düşmesinden sonra Türkçülük akımı ile buna bağlı olarak gelişen fikir ve sanat hareketlerinde bir durgunluk devri başlar. Ali Canip, hatıralarında Mütareke devrinde Divan-ı Harp Reisi ile Ali Kemal ve taraftarlarının "fermanferma" davranışlarından dolayı "bir cehennem hayatı" yaşadıklarını ifade eder. Yazar bu günlerini sanatçı arkadaşlarıyla görüşerek geçirir.

1918 yılında Ömer Seyfettin eşinden ayrılmış, Kalamış'ta bir yalıya yerleşmiştir. Bu yıllarda Ali Canip, Ahmet Rasim, Salih Zeki, Yusuf Ziya, Fuad Köprülü, Reşat Nuri, Faruk Nafiz, Cemil Sena gibi seçkin yazarlar Ömer Seyfettin'in evinde, Kuşdilinde, "Kadıköy toplantıları" adını verdikleri sohbetler yaparlar.²²

Yazar, hayatının bu sıkıntılı devresini hatıralarında şöyle dile getirir:

" Çanakkaleden döndük. Harp dolayısıyla memleketten çıkardığımız Fransızların Modadaki "Sen Josef" kolleji, Dârü'l Muallimin-i Aliye - Yüksek Muallim Mektebi - olmuştu. Ben de bu mektebe Edebiyat muallimi oldum. Orada bir çok menkıbeler, hatıralar vardır.

"Genç Kalemler çıkmıyordu. İttihad-ı Terakki merkezi umumisi Küçük Talât'ın müdüriyetinde « Yeni Mecmua »yı neşre başladı. Biz de Ömer Seyfettin filân oraya yazı yazmaya başladık. Ziya Gökalp en ehemmiyetli en kuvvetli makalelerini bu mecmuada yayınladı. O zaman kendisi Fransız sosyoloğu Durkheim'la meşgul olduğu için, bütün yazıları "İçtimaiyat" dediği sosyolojiye aittir, ve çok ehemmiyetlidir.

" Nihayet mütareke oldu. Ne Yeni Mecmua, ne İttihadı Terakki, ne Türkçülük cereyanı kaldı. Hiç biri kalmadı, hepsi bitti.

" ... Evet mütareke devri menhus bir devirdi. Divanıharp Reisi Kürt Mustafanın korkunç devri. Fermanferma Ali Kemal ve hempalarından nefes almak imkânı yoktu. 1920'de, yani İngilizlerle Fransızlar İstanbul'da iken, Ömer Seyfeddin öldü. Ziya Gökalp tevkif edilerek Maltaya sürüldü. Ben Ankaradaki Maarif vekâletinin daveti

²¹Fevziye Abdullah Tansel, Ali Canip Yöntem, Belleten, Cilt:XXXII, Sayı: 125, Ocak 1968'den Ayrıbasım, Ankara, 1968. s.67.

²²Müjgan Cumbur, "Ömer Seyfettin'in Hayatı ve Eserleri",Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi, Türk Fikir ve Sanat Adamları Dizisi, No.1, Ankara, 1985, s.14.

üzerine "Lazaref " namında elli altı yıllık köhne bir gemi ile Samsun'a çıktım."

İstanbul İngilizler ve Fransızlar'ın işgali altında iken, 26 Mayıs 1919'da önce Ziya Gökalp'in Limni'ye sürülmesi, daha sonra da 6 Mart 1920'de Ömer Seyfettin'in ölümü üzerine Ali Canip Anadolu'ya geçmeye karar verdi.

4-Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi Yılları

1920 yazında Ankara'daki Maarif Vekaletinin daveti üzerine Millî hükümete iltihak ederek Samsun'a gitti. Trabzon Sultânîsi Müdürlüğünü kabul ederek bir yıl burada hizmet etti. 1921'de Giresun Maarif Müdürlüğüne terfi etti. Giresun'da hastalanınca (Fiyevr Romatizmal), İstanbul'a Türk Ordusunun girişinden sonra (6 Ekim 1923) Gazi Mustafa Kemal'in "şahsî" emriyle İstanbul'a Maarif Umûmî Müfettişi olarak tayin edildi.

Bir yıl bu görevde kaldıktan sonra 1924'te kendi arzusuyla Maarif Umûmî Müfettişliği vazifesinden ayrılarak Kabataş lisesi ve İstanbul Erkek Muallim Mektebi edebiyat öğretmenliğine geçti.

1926'da bir yıl kadar Darülfünûn Edebiyat Fakültesinde Yahya Kemal'den boşalan kürsüde vekaleten ders okuttu. Aynı yıl, uzun müddet liselerde okutulacak olan "Edebiyat" adlı ders kitabını yazdı.

1927 yılında tekrar Maarif Vekaleti Umûm Müfettişliği görevine getirildi. Bu yıl içinde "Epeve ve Edebî Nevilerle Mesleklere Dâir Ma'lûmât" adlı kitabı basıldı. 1928-1929 yıllarında Münif Kemal, Ahmet Aziz, Bedri ve Ali Rıza Beylerle birlikte "İkinci Sınıf" Müfettiş-i Umûmîliği görevine getirildi.²³

Ali Canip, 1928 yılında Yeni Türk harflerinin hazırlık komisyonu çalışmalarına iştirak etmiştir: Medenî kanununun 1926'da kabul edilmesinden sonra sıra yeni alfabenin kabulüne gelmişti. Bu sırada 26 Şubat 1926'da Bakû'da Uluslararası bir Türkoloji kongresi toplanmıştı. Bu kongrede lâtin harflerinin kullanılması yolunda bir tavsiye kararı alındı. Türkiye'de konu geniş bir şekilde tartışılmaya başlandı. Maarif vekili Mustafa Necati, 28 Mart 1926 tarihinde Akşam gazetesinde bu konuda bir anket düzenleyerek Türk aydınlarının konuyla ilgili görüşlerini sordu. Cevaplar Akşam gazetesinin Nisan-Mayıs 1926 tarihli sayılarında yayınlandı.²⁴ Ali Canip, Ali Ekrem, Muallim Cevdet, İbrahim Alâettin, Necip Asım, Avram Galanti, Hüseyin Suat, Halil Nimetullah, Velet Çelebi, İbrahim Necmi, Halit Ziya ve Zoltan Gombocz lâtin yazısının kabulüne karşı çıktılar. Bunun üzerine basında mesele uzun uzun tartışılır. Yeni Kafkasya, Ali Canip'in yazı kadrosunda yer aldığı Hayat gibi dergiler yazı inkılâbına karşı yayınlar yapar. İctihad ve Milliyet gazetelerinde ise inkılâbı destekleyen yazılar neşredilir. Bu münakaşalardan sonra konuyu halletmek üzere Atatürk'ün nezaretinde 29 Ağustos 1928 tarihinde

²³"T.C. Devlet Yıllığı, 1928-1929, Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı, İstanbul, Devlet Matbaası, 1929"

²⁴Bilâl N. Şimşir, Türk Yazı Devrimi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1992, s.75.

"Dolmabahçe Kurultayı" toplandı. Kurultaya yazar ve şairlerimizden Halit Ziya (Uşaklıgil), Celâl Sahir (Erozan), Halit Fahri (Ozansoy), Aka Gündüz, Ahmet Hâşim, Yusuf Ziya (Ortaç), Orhan Seyfi (Orhun), Peyami Safa ve Ali Canip davet edildi.²⁵ Bu kurultayda yeni harfler kabul edildi.

Atatürk 1932 temmuzunda Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurmuştu. Cemiyetin kurucuları arasında Ali Canip de bulunuyordu. Teşebbüs heyetinin diğer üyeleri, Samih Rifat , Ruşen Eşref, Celâl Sahir, Ahmet İhsan, Ahmet Cevat, Hasan Ali, İhsan, Ragıp Hulusî, Reşat Nuri, Ruşeni, Salim Ali ve Yakup Kadri idi.²⁶

Ali Canip'in maarifteki hizmeti 1934'te Büyük Millet meclisi dördüncü devresinde Ordu Mebusluğuna seçilmesine kadar sürmüştür. Aynı yıl Türk Dili Tedkik Cemiyeti Merkez Heyeti azalığına getirildi. Dil kurumunda büyük bir Türk Lügatinin hazırlık çalışmalarına katılmıştır. Bu çalışmaları onun en ciddî ve en değerli hizmetlerindedir.

20-25 Eylül 1937 tarihleri arasında İstanbul'da Toplanan İkinci Türk Tarih Kongresine Besim Atalay, İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Cevat Emre, İsmail Müştak, Mayakon, Naim Hazım Onat, Hasan Reşit Tankut, Refet Ülgen'le birlikte Türk Dil Kurumu Genel Merkez Üyesi olarak katılmıştır.

Ali Canip, 1938 yılında önemli bir ameliyat geçirmiş, Şişli Şifa Yurunda uzun müddet yatmıştır. Hastalığını haber alan Atatürk, kendisi de hastalığının ilk devresinde olmasına rağmen Celâl Bayar vasıtasıyla ameliyatı hakkında bilgi almış, başyaveriyle de hatırını sordurmuştur.

Ali Canip, Atatürk'ün ölümünden sonra Türk Dil Kurumu merkez Üyeliğinden istifa etmiştir.

1-5 Mayıs 1939 tarihinde toplanan "Birinci Türk Neşriyat Kongresi"ne "davetli üye" olarak katılmıştır.

1942 yılında Anayasanın açık ve sade bir dille hazırlanması için bir proje hazırlayarak bir rapor halinde ilgililere sunmuştur. Aynı yıl Ordu Mebusluğundan ayrılınca 1943 yılında İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde XVIII. Asır Türk Edebiyatı Tarihi Profesörlüğüne tayin olunmuştur. 15-20 Kasım 1943 tarihleri arasında toplanan III. Tarih Kongresine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi XVIII. Asır Türk Edebiyatı Tarihi Profesörü ve Türk Tarih kurumu Üyesi olarak katılmıştır.

10-14 Kasım 1948 tarihleri arasında IV. Tarih kongresine katılmış ve "Rami Mehmet Paşa'nın Sulhnâmesi" konulu bir tebliğ sunmuştur. Aynı toplantıda "XVIII. yüzyıl Şairlerinden Vahid Mahtumî'ye Dair Bazı Mülâhazalar" adlı bir başka tebliğ de sunmuştur.

1950-1954 yılları arasında Demokrat Parti'den Bursa millet

²⁵M. Şakir Ülkütaşır, Atatürk ve Harf Devrimi, Ankara, 1981, s.74.

²⁶T.C. Maarif Vekâleti, Birinci Türk Dili Kurultayı, Tezler,Müzakere Zabıtları, Devlet Matbaası,İstanbul,1933, s.IX.

Vekili seçilmiştir.²⁷

Ali Canip 26 Ekim 1967'de perşembe günü seksen yaşında felçten vefat etmiş, isteğine uyularak Sahrâ-yı Cedid mezarlığına gömülmüştür.

II-ALİ CANİP'İN BELLİ BAŞLI MECMUALARDAKİ YAZI HAYATI

1-İLK YAZILARI

Bahçe Mecmuası'ndaki Yazıları:

Bahçe Mecmuası, daha önce yine Selânik'te çıkan "Çocuk Bahçesi" mecmuasının devamıdır. Ali Canip Selânik'te genç bir İdadi öğrencisi iken "Çocuk Bahçesi" mecmuası -13 Kânûn-ı Sâni, 1320 (26 Ocak 1905) ile 1 Kânûn-ı Evvel, 1321 (14 Aralık 1905) tarihleri arasında- çıkıyordu, imtiyaz sahibi o zaman Selânik'te Fevziye özel okulunun edebiyat öğretmeni olan Necip Necati (Özeren) idi.²⁸ Bir çocuk mecmuası olarak çıkmaya başlamış olmasına rağmen sayfelerinde oldukça önemli ve yankı uyandıran edebî münakaşalara yer vermiş, Ömer Naci'nin şiddetli bir yazısı üzerine istibdat idaresi tarafından kapatılmıştı.

Ali Ulvi (Elöve), Akil Fevzi (Koyuncu), İsmet (Ulukut), İbrahim İhsan, Rasim Haşmet gibi gençler bu mecmuada yazıyorlardı. servet-i Fünûn'un son zamanlarında yetişmiş olan Celâl Sahir gibi gençler de zamanla bu mecmuaya yazmaya başladılar.²⁹ Mecmuanın ilk on-on beş sayısı Servet-i Fünûn çizgisinde, fakat dil açısından okuyucu düzeyine bağlı olarak sadeydi. Matbuat hayatının bu durgun döneminde meşhur yazarların ilgi göstermesiyle mecmua birden ehemmiyet kazandı. On yedinci sayıdan İtibaren Mehmed Emin'in sade ve hece vezniyle yazılmış şiirleri burada neşredilmeye başlandı. Genç okuyucular, bunlara benzer şiirler denemeye başladı. Yirmi dördüncü sayıda Servet-i Fünûn'culardan Faik Ali "Bülbül" şiirini bu mecmuada neşretti. Yirmi beşinci sayıda Mehmed Emin'in "Zavallılar" şiiri Tevfik Fikret'in "Zavallılar Şâir-i Muhteremine" başlıklı mektubuyla birlikte çıktı. Tevfik Fikret bu mektubunda Halid Ziya'nın vezinler hakkındaki fikirlerine katılarak her iki veznin de kullanılabileceğini ifade etti. Otuz ikinci sayıda (21 Eylül 1905) Mehmed Emin'in "Ölü Kafası" şiiriyle birlikte Rıza Tevfik'in bu şâiri

²⁷Kenan Akyüz'ün "Batı Te'sirinde Türk Şiiri Antolojisi"nde (1970) ve Nihad Sâmi Banarlı'nın "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi"nde (1978), Ali Canip'in 1950-1954 dönemi millet vekilliği bölgesi yanlışlıkla "Çanakkale" olarak gösterilmiş, bu kaynaklara bağlananan pek çok eserde aynı hata tekrarlanmıştır.

²⁸Ali Canip, hatıralarında Necip Necati Bey'in "bazısı hece bazısı aruz vezni ile pedagojik hedefi gaye edinmiş " manzumeler yazdığını söyler.

²⁹Necmi Dilmen, "Türkçe Şiirler Cereyanına Bir Bakış ve 1905 Edebî Hareketi", Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, 1940-1941, Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi , Türk Dili ve Edebiyatı Enstitüsü Neşriyatı, no:3, İstanbul, 1941.

öven bir mektubu neşredildi. Mecmua bu mektupla birlikte "hece-aruz" tartışmalarının çekişme alanı halini aldı.

İşin dikkate değer yanı Servet-i Fünûn edebiyatının iki otoritesinin hece vezni karşısındaki bu hoşgörülü tavırlarının Selânik'te çıkan bir mecmuada ortaya konulmuş olmasıdır. İşin daha dikkate değer yanı, hece veznine ilk ve kuvvetli tepkinin altı yedi sene sonra hece veznini millî veznimiz olarak ilân edecek Selânikli aydınlardan ve gençlerden gelmiş olmasıdır. Selânikli gençler mecmuada Mehmed Emin'in şiiri ve hece vezni konusunda ileri sürülen fikirleri dikkatle takip ediyorlar, ancak heceyle güzel şiirler yazılabileceğine inanmıyorlardı.

Selânik'te üsteğmen olarak bulunan ve Servet-i Fünûn şairlerinden olan Ömer Naci, Rıza Tevfik'e bir hafta sonraki nüshada "Evzân-ı Şiiriyemize Dair" başlıklı yazısıyla cevap verdi. Ömer Naci bu makalesinde aruzun daha ahenkli olduğunu söylüyor ve "şiir ve felsefe, şair ve feylosofun elifbe ise köylünün hakkıdır" diyordu. Selânikli gençler de Ömer Naci'ye hak veriyordu³⁰ Mecmuada münakaşalar uzadı, hece-aruz münakaşasından şiirin mahiyeti ve amacı meselelerine geçildi. Ömer Naci, Rıza Tevfik'e Herbert Spencer'den aldığı şiir ve edebiyatla ilgili parçalarla cevap verdi. Hüseyin Cahid de Rıza Tevfik'in karşısında münakaşaya katıldı. Ömer Naci'nin son yazısının siyasi bir mahiyet alması üzerine mecmua kapatıldı.

Çok az mecmuanın yayınlandığı bir devirde neşredilen Çocuk Bahçesi geniş bir aydın kitlesi üzerinde özellikle de Selânikli gençler üzerinde etkili oldu: İlk defa ehemmiyetli, uzun, edebî bir münakaşa İstanbul dışında çıkan bir mecmuada, Selânik'te cereyan etmişti. Gençler, hem İstanbul'a nazaran daha hür bir ortamda yaşadıklarını hissediyorlar, hem yakından tanıdıkları Çocuk Bahçesi yazarlarının İstanbul matbuatının ünlüleriyle nasıl başa çıktığını görüyorlar, tabii yine onların yanında yer alıyorlardı. Selânik'te gelişen İttihat ve Terakki hareketi nasıl İstanbul'da merkezîleşmiş olan siyasî iktidara ortak olmaya hazırlanıyorsa, edebiyatla meşgul olan gençler de edebiyatta İstanbul'a rakip olmaya hazırlanıyorlardı. Çocuk Bahçesi ile onun devamı olan Bahçe mecmuası, Genç Kalemler mecmuasının tavır olarak gerçek bir başlangıcı olmuştur.

İkinci Meşrutiyetin ilânından on gün sonra neşriyat hayatına giren "Bahçe" mecmuanın imtiyaz sahibi Necip Necati, müdür ve kurucusu Abdurrahman Mehdi idi. Ali Canip, yeni tarzda yazdığı ilk şiirlerini ve makalelerini bu mecmuada yayınladı. Bu mecmuada yayınladığı şiir ve nesirler şunlardır:

Vatan Fedâ'isi Niyâzi Bey, -Bir mülâkat-, Bağçe mec., nu.3; 4 Ağustos, 1324 (17 Ağustos,1908).

Gurub, -Selânik, Gece, 11 Kânun-ı evvel 1323 (24 Aralık, 1907) - "şiir", Bağçe mec., nu.3; 4 Ağustos, 1324 (17 Ağustos,1908).

³⁰Ali Canip, "Selânik'te Bir Edebiyat Çekişmesi", **Hatıralar, Vesikalar, Resimlerle Yakın Tarihimiz**, 1962, Cilt:II, s.3. Yazar bu yazısında Ömer Naci'nin fikirlenin etkisini şöyle ifade etmektedir: "Ömer Naci ki esasen Servet-i Fünûn edebiyatı şairlerindendi ve Servet-i Fünûn'da "Aydın" Naci diye imza atıyordu. Çocuk bahçesi'ndeki yazısında hece vezninin kifayetsizliğinden bahsediyor; Emin Bey'in lirizm'den mahrumiyeti Naci'ye, Selânik gençleri arasında hak kazandırıyor."

Gecelere Doğru, - Yalılar, 18 Haziran 1324-"Şiir", Bağçe mec., nu.4; 12Ağustos, 1324 (25 Ağustos,1908).

Hasbihal, "Nesir", Bağçe mec., nu.6, 26 Ağustos 1324 (8 Eylül 1908).

Nağme-i Dilhasta, -Kardeşim A. Naci Beye; Paşa limanında bir Akşam- ;- Üsküdar, 15 Şubat, 1322- "şiir", Bağçe mec., nu.6; 26 Ağustos, 1324 (8 Eylül, 1908).

Kendimiz İçin, -Hükümet-i Müstebide hakkında (Karikatür) bir resmin Altına yazılmıştı;- -Kardeşim Akil'e-; -Yalılar, 11 mart 1324- "şiir", Bağçe mec., nu.8, 9 Eylül, 1324 (22 Eylül,1908).

Hazan Levhalarından (1), - Yalılar, 9 Eylül 1324-"şiir", Bağçe mec., nu.9, 16 Eylül 1324 (29 Eylül 1908)

Bir Filozofa, -Yalılar, 20 Teşrin-i Sâni 1323 (3 Aralık, 1907)-"şiir", Bağçe mec., nu.16, 4 Teşrin-i Sâni, 1324 (17 Kasım,1908).

Sanat Hakkında, Bağçe mec., nu.16, 4 Teşrin-i Sâni, 1324 (17 Kasım1908).

Yine Sanat Hakkında, -Sahne Müesses-i Muhteremlerine, Selânik 5 Teşrin-i Sâni 1324- Bağçe mec., nu.17, 11 Teşrin-i Sâni 1324 (24 Kasım 1908),

Hazan Levhalarından (2), - Yalılar, 12 Eylül 1324 (26 Eylül, 1908)(Tarih asıl metinde 1323 olarak gösteriliyorsa da Hazan Levhalarından (1)'den sonra yazıldığı apaçık olduğundan tarih 1324 olarak verilmiştir.)-"şiir", Bağçe mec., nu.18, 18 Teşrin-i Sâni, 1324 (1 Aralık,1908).

Ben İsterim ki, -Selânik, Yalılar,12 mart 1324-, "şiir", Bağçe mec., nu. 35, 17 Mart 1325 (30 Mart1909).

Edvâr-ı Âfileye Karşı, - Selânik, Yalılar,1 Mayıs 1325 (14 Mayıs,1909)-, "şiir", Bağçe mec., nu. 44, 23 Haziran 1325 (6 Temmuz1909).

Yalnız Bir Tulû', - 29 haziran, 1325 -M. Nermi'ye , "şiir", Bağçe mec., nu. 48, 21Temmuz 1325 (3 Ağustos,1909).

Ömr-i meftûr, - Yalılar, 14 Temmuz 1325 (27 Temmuz, 1909) -, "şiir", Bağçe mec., nu. 51, 18 Ağustos 1325 (31 ağustos 1909).

Aşiyân Mecmuası'ndaki Yazıları

Aşiyân Mecmuasında Ali Canip'in dört şiiri yayınlanmıştır. Bunlar sosyal konuların ele alındığı lirik şiirlerdir. Henüz Servet-i Fünûncuların, özellikle Tevfik Fikret'in tesirinde yazılmışlardır:³¹

Ali Canip, "Yalnız Bir Sahne -Tahsin Nahid Bey'e-, -Selânik, Mısırlı, 2 Mayıs, 1324", "şiir", Aşiyân, C.I, Nu:2, 13 Teşrin-i Sâni, 1324 (26 kasım,1908) s.343.

Ali Canip, "Mumum İçin, -Doktor Cezmi Agah'a-, -Selânik, Yalılar, 3 Haziran, 1324 (16 haziran 1908), "şiir", Aşiyân, C.I, Nu:12, 3 Haziran, 1324, s.385-386.

Ali Canip, "Timsâl-i Hayat", -Fikret ve Richepin'e-, -Selânik, Yalılar,20 Haziran 1324 (3 temmuz 1908)-, "şiir", Aşiyân, C.II, s.213.

Ali Canip, "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'rîn", -Menekşe Semalara-, -Selânik, Yalılar, 1 Şubat 1324 (14 şubat 1909)-, "şiir", Aşiyân, C.II.

Kadın Mecmuası'ndaki Yazıları

Bu mecmuanın imtiyaz sahibi, Mustafa İbrahim, müdürü Enis Avni «Aka Gündüz» idi. Dergiye Enis Avni, Ali Canip, Tahsin Nahid, Ömer Seyfettin, Akil Koyuncu gibi Selânik'te ve Selânik civarında bulunan gençler yazıyorlardı. Mecmuanın yazı kadrosu görüldüğü

³¹Fevziye Abdullah Tansel, Ali Canip Yöntem, Belleten, Cilt:XXXII, Sayı: 125, Ocak 1968'den Ayrıbasım, Ankara, 1968. s.61.

kadar kalabalık değildi: Dergideki "Seniha Hikmet" gibi kadın imzalarıyla çıkan yazıları aslında Aka Gündüz yazıyordu. Bu mecmua etrafında toplanan gençler, daha sonra Genç Kalemler mecmuası etrafında bir araya gelmişlerdir. Bahçe mecmuasından sonra Kadın mecmuası Selânikli gençler için ikinci bir önemli hazırlık safhasını teşkil eder. Ali Canip, Genç kalemler'in yazı kadrosunu kalabalık göstermek için, bu mecmuayı idare ederken Aka Gündüz'ün yaptığı gibi yapacak, takma adlar kullanacaktır.

Ali Canip, bu mecmualardaki yazılarında dil ve ifade olarak henüz servet-i Fünûn'un tesiri altındadır. Bu mecmuada iki hikâyesi, iki mensur şiiri, yedi şiiri neşredilmiştir:

Ali Canip, "küçük Hikâye: Garson, -Mehmed Rauf Bey'e-, -Yalılar, 15 Teşrin-i Evvel,1324,-", Kadın Mecmuası, Nu.3, 27 Teşrin-i evvel 1324 (9 Kasım 1908) s.14-16.

Ali Canip, "Bir Köy Hayatı -Edhem'e-: Asûde Bir Sükûn,-Kapıcılar Köyü, 3 Mayıs 1324-" , "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.9, 8 Kânûn-ı Evvel 1324 (21 Aralık 1908).

Ali Canip, "Büka-yı Garam ,-Ömer Seyfettin Bey'e","Şiir", Kadın Mecmuası , Nu.10, 15 Kanûn-ı evvel 1324 (28 Aralık,1908).

Ali Canip, "Küçük Hikâye; Bayram Sabahı,-Selânik, 11 Kânûn-ı Evvel1324- ",Kadın Mecmuası, Nu.11, 22 Kanûn-ı evvel 1324 (4 Ocak 1909) ss.13-14.

Ali Canip, "Yağmurdan Sonra",Kadın Mecmuası, Nu.18, 9 Şubat 1324 (22 Şubat, 1909)

Ali Canip, "Takazâ-yı Hayat-1 -Yalılar,1324-", "Mensur Şiir",Kadın Mecmuası, Nu. 19, 16 Şubat 1324 (1 Mart, 1909)

Ali Canip, "Takazâ-yı Hayat-2 -Yalılar,1324-", "Mensur Şiir",Kadın Mecmuası, Nu. 27, 4 Mayıs ,1325 (17 Mayıs, 1909)

Ali Canip, "Fotografisinin Karşısında,-Yalılar,1323-","Şiir", Kadın Mecmuası, Nu. 19, 16 Şubat 1324 (1Mart 1909) s.5.

Ali Canip, "Bilirmisin ki...-yalılar, 1324-" "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu. 22, 9 Mart 1325 (22 Mart 1909) s.4.

Ali Canip, "Mana-yı Şiir, Karilerime ", "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.25, 30 Mart, 1325 (12 Nisan, 1909)

Ali Canip, "Hande -i İkâz ", "Şiir", Kadın Mecmuası, Nu.29, 18 Mayıs, 1325 (31 Mayıs1909).

Hüsün ve Şiir Mecmuası'ndaki Yazıları

"Edebî, fennî, felsefî, ictimaî musavver" bir mecmua olarak çıkan ve Genç kalemler mecmuasının kuruluşuna zemin teşkil eden bu mecmua H. Hüsni ve A. Subhi tarafından tesis edilmişti. Sekiz sayı çıkan bu derginin karışık bir hikâyesi vardır: Derginin ilk üç sayısı Manastırda çıktı. Bu arada Mes'ul müdürü İsmail Hakkı idi. Mecmuanın idarehanesi Selânik'e nakledildikten sonra mes'ul müdürlüğe dördüncü sayıdan itibaren Abdullah Feyzi getirildi. Beşinci sayıdan itibaren mecmuanın kapağında "Musavver Hüsni ve şiir", adı görülmekle birlikte iç sahifede "Hüsün ve Şiir" adıyla sekizinci sayıya kadar devam etti. Mecmuaya baş makaleler yazan ve mecmuayı çıkaran gençlere, az çok şöhret bulmuş bir muharrir olarak önderlik yapan Ali Canip, mecmuanın ismini beğenmiyordu. Gençlere « Arkadaşlar bunu değiştirelim.. Yalnız Hüsün ve şiirden mi bahsedeceğiz? Hiç ilmî makale yazmayacak mıyız?» der ve

mecmuanın adı dokuzuncu sayıda "Genç Kalemler" olur. "Genç Kalemler" mecmuası "Hüsün ve Şiir" in devamı olduğunu göstermek için "1-9, 2-10, 3-11, 4-12, 5-13, 6-14" tarzında numaralandırılır.³² Mecmua bu şekliyle altı sayı çıkmış, böylece 14. sayılık birinci cilt tamamlanmıştır. Bu on dört sayılık birinci ciltte ilk sekiz sayı "Hüsün ve Şiir", son altı sayı "Genç kalemler" adını taşır. Bu mecmuanın son sayısında (22 şubat 1910) Ziya Gökalp'ın "Turan" adlı meşhur şiiri neşredilmiştir. Asıl Genç Kalemler diye tanınan mecmua ise, bu mecmuanın devamı ve ikinci cildi olarak "Numara:1" den başlayarak 29 mart 1327 (11 Nisan 1911)'de büyük boyda çıkmaya başladı.³³

"Hüsün ve Şiir" mecmuası, "Genç Kalemler" hareketini hazırlayan kadronun yetişmesini sağlamıştır. Mecmua, H. Hüsni ve A. Subhi tarafından çıkarılıyorduydu da aslında önemli ölçüde mecmuayı yönlendiren Ali Canip'ti. Bundan dolayı Canip, mecmuanın yönetimini ele aldıktan sonra şekil yönünden hemen hiçbir değişiklik yapmamış, sayfa düzenini aynı plânda devam ettirmiştir. Bu mecmuada yazı yazarların hemen hepsi, Genç Kalemler'de de yazmaya devam etmiştir. Mecmuada Latin, Hollanda, Japon, Çin edebiyatları üzerine inceleme yazılarına geniş yer veriliyor, Felsefe ve Sosyoloji ile ilgili yazılar neşrediliyordu.

Henüz yirmi üç yaşındaki Canip, mecmuaya baş makaleler yazıyor, hatıralarını, Eylül yazarı Mehmed Rauf'un kendisine gönderdiği övgü dolu mektubu, iki üç yıl önce yazdığı şiirleri, mensur şiirleri yayınlıyor, daha sonraki "Genç Kalemler"de devam ettireceği "Sahife-i Handekâr"da çevresindeki yazarların portresini çiziyor, tenkid makalelerinde yaşlı bir münekkid gibi gençlere sesleniyordu. Fakat asıl şaşırtıcı olan bu tenkid yazılarında ancak yılların belirleyebileceği isimleri, hemen hiç yanılmadan tespit edebilmesiydi. "Bugünkü Gençlerimiz" makalesinde geleceğe ulaşacak değerler olarak bir paragraf içinde Emin Bülend'i, Ahmet Haşim'i, Köprülüzâde Mehmet Fuad'ı, Ömer Seyfettin'i sayması onun değerlendirmelerindeki isabeti göstermektedir.

Canip'in, bu mecmuada neşredilen yazıları şunlardır:

"Bir Hatıra", "Hatırat", Hüsün ve Şiir, nu.3, 1325, ss.5-7.

"Gözler -I-, -H. Hüsni'ye, Kuş Dili, 1323", Mensur Şiir- Hüsün ve Şiir, "Nüsha-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910).

"Jan Rişpen (Jean Richepin), -Kardeşim Nesimî Sarım'a, Yalılar, 15 Nisan 1325" -Şiir- Hüsün ve Şiir, "Nüsha-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910), s.10.

"Tetebbu ve Tefekkür: Lâne-i Melâl, Mecmua-i Eş'ar, Hüseyin Suad", Hüsün ve Şiir, "Nüsha-i Mefharet", nu.4, 10 Temmuz 1326 (23 Temmuz 1910), ss. 6-8.

"Tetebbu' ve Tefekkür: Tedkikât-ı Tarihiyeden: Sultan İbrahim Asrı, -20 Temmuz 1326-", Hüsün ve Şiir, nu.5, 1 Ağustos 1326 (14 Ağustos 1910), ss.18-21.

"Kahkaha", " Sahife-i Handekâr: M. Adil", Hüsün ve Şiir, nu.5, 1 Ağustos 1326 (14 Ağustos 1910), s.32.

Gözler II, - Mensur Şiir, Kuş Dili, 1323- Hüsün ve Şiir, nu.6, 16 Ağustos

³²Fevziye Abdullah Tansel, Ali Canip Yöntem, Belleten, Cilt:XXXII, Sayı: 125, Ocak 1968'den Ayrıbasım, Ankara, 1968. s.63.

³³Sadık Tural, Edebiyat Bilimine Katkıları, Ankara, 1993, s.179.

1326 (29 Ağustos 1910), s.40.

"Kahkaha", " Sahife-i Handekâr: Rumeli Sermuharriri", Hüsün ve Şiir, nu.5, 16 Ağustos 1326 (29 Ağustos 1910), s.32.

Splanded Park'ta, -Şiir, Mehmed Rauf Bey'e, Yahılar, Nisan 1323 (1907)-Hüsün ve Şiir, nu.7, 3 Eylül 1326 (15 Eylül 1910), ss. 56-57.

Gözlerin İçin, -Şiir, 1323- Hüsün ve Şiir, nu.7, 3 Eylül 1326 (15 Eylül 1910), s57.

"Kahkaha", " Sahife-i Handekâr: İbrahim Necmi", Hüsün ve Şiir, nu.7, 3 Eylül 1326 (15 Eylül 1910), s.64.

"Bugünkü Gençlerimiz, -Yahılar, 12 Ağustos 1326-", Hüsün ve Şiir, nu:7, 3 Eylül 1326"16 Eylül 1910", s.50-52.

Sukût , -Şiir, Hamdullah Suphi'ye- Hüsün ve Şiir, nu.8, 21 Eylül 1326 (4 Ekim 1910), s.73.

"Kahkaha", " Sahife-i Handekâr: Silahçı", Hüsün ve Şiir, nu.8, 21 Eylül 1326 (4 Ekim 1910), s.80.

2-FECR-İ ATİ DÖNEMİ

Servet-i Fünûn Mecmuası'ndaki Yazıları

Ali Canip, Bahçe, Aşiyân ve Kadın mecmualarında yayınladığı yazılarıyla hemen hemen bir yıl içinde dikkatleri üzerine çekti. Edhem Hidayet Yörük, "Behlül Mübin" takma adıyla Servet-i Fünun'da Ali Canip'in şiirlerini ögen bir musahabe neşretti. 1909'da Fecr-i Ati Kâtib-i Umumisi Müfit Ratib imzasıyla bu guruba katılmaya davet edildi. Canip, Fecr-i Ati'ye katıldı, ancak onların edebî temayüllerini tamamen benimseyememişti. Kısa bir süre sonra Canip, Şehabettin Süleyman'ın bir tiyatro eseriyle ilgili olarak Servet-i Fünun'da çıkan münakaşaya katılmış ve Fecr-i Ati'yi şiddetli bir dille tenkid etmiştir: Resimli Kitap'taki bir makalesinde Raif Necdet (Kastelli) gençlerin "sanat sanat içindir" düsturuna bağlandığını içtimai meselelerle ilgilenmediklerini söyler. Yakup Kadri, bu yazıya cevap verir ve sanatçının istediği konuyu seçmekte hür olması gerektiğini savunur. Şehabettin Süleyman'ın "Çıkmaz Sokak" adlı tiyatro eserini aşırı bir övgüyle bizde türünün ilk muvaffak olmuş eseri olarak gösterir. Bir hafta sonraki Servet-i Fünûn'da M. Rauf Bey, Sanat ve Ahlak başlıklı bir yazıyla Yakup Kadri'ye cevap verir. "Çıkmaz Sokak" ı ahlâkımıza aykırı bulduğunu yazar. Yakup Kadri , mecmuanın ertesi nüshasında (19 Teşrinî Sani1909) "Vicdan Makalesi Münasebetiyle ..." başlıklı yazısında bu yazıya cevap verir. Münakaşa, Müfit Ratip, Emin Lâmi, Cevdet Maşuk, Köprülüzâde Mehmet Fuat'ın yazılarıyla devam eder. Ali Canip Selanik'ten Servet-i Fünûn'a gönderdiği "Fecr-i Ati ve Muarızîni"³⁴ başlıklı makalesiyle münakaşaya katılır ve Fecr-i Ati mensuplarını şiddetli bir dille tenkid eder. Bu makalede Tahsin Nahit'in Ruh-ı Bî-kayd adlı şiir kitabıyla (1326), Cemil Süleyman'ın "Timsâl-i Aşk" adlı nesir kitabını(1326) tenkidle yazısına başlayıp, Fecr-i Ati ile ilgili görüşlerini açıkça söyler.

Canip'in Servet-i Fünûn mecmuasında yayınlanan yazıları şunlardır:

³⁴Ali Canip, "Fecr-i Ati ve Muarızîni -Selânîk, Yahılar, 26 Mart 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 988, 29 Nisan 1326, 3 Cemaziyelevvel1328, ss .407-410.

Ali Canip, "Masam -Selânik, Yalılar, 18 Mayıs 1325-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 972, 7 Kanûn-ı Sâni,1325, 8 Muharrem 1328 (21 Ocak1910), s.151.

Ali Canip, "Yalnız Bu Bir Ümid -Selânik, Yalılar, 15 Kânun-ı Sâni, 1325-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 975, 28 Kanûn-ı Sâni,1325, 29 Muharrem 1328 (10 Şubat 1910), s.199.

Ali Canip, "An-ı Meftûr -Selânik, Yalılar, 14 Temmuz 1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 977, 11 Şubat,1325, 14 Safer 1328 (24 Şubat1910), s.230.

Ali Canip, "Nazm-ı Serbest: Kış Mehtâbı -1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 978, 18 Şubat,1325, 21 Safer 1328 (3 Mart 1910), s.247.

Ali Canip, "Enis Avni'ye -Selânik, Yalılar, Şubat 1325-", Servet-i Fünûn, Nu. 979, 25 Şubat,1325, 28 safer 1328 (10 Mart 1910), s.262.

Ali Canip, "Mersiye-i Aşk -Selânik, Yalılar, Nisan 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 986, 14 Nisan ,1326, 17 Rebiül Ahır, 1328, (27 Nisan 1910)s.374-375.

Ali Canip, "Bîkes Geceler -Selânik, Yalılar, 16 Nisan 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 987, 22 Nisan 1326, 25 Rebiül Ahır, 1328, (5 Mayıs 1910) s.391.

Ali Canip, "Fecr-i Ati ve Muarızîni -Selânik, Yalılar, 26 Mart 1326-", Servet-i Fünûn, Nu. 988, 29 Nisan 1326, 3 Cemaziyelevvel1328, (12 Mayıs 1910), ss .407-410.

Ali Canip, "Anat-ı Serma -Selânik, Yalılar, 23 Şubat,1325-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1000, 22 temmuz 1326, (4 Ağustos 1910), s .209.

Ali Canip, "Gözlerin -Selânik, Yalılar, 1 Teşrin-i Evvel,1326-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1015, 4 Teşrin-i Sâni, 1326, 5 Zilkade 1328, (17 Kasım 1910),s .7.

Ali Canip, "Tarih-i Edebiyât-ı Osmâniye", Servet-i Fünûn, nu.1018, 25 Teşrin-i Sâni, 1326, (8 Aralık 1910), s.91-92.

Ali Canip, "Nedamet -Selânik, Yalılar, 3 Kânun-ı Evvel,1326-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1027, 27 Kânun-ı Sâni, 1326, Safer, 1329, (9 Şubat 1911), s .297.

Ali Canip, "Müşafehât-ı Kalemiye:Ahmed Haşim Bey'e Cevap, -Selânik, 26 Temmuz 1327-", Servet-i Fünûn, Nu. 1054, 4 Ağustos 1327, 22 Şaban 1329,(17 Ağustos 1911) s .329.

Ali Canip, "O -Selânik, Yalılar, Eylül 1327-", "Şiir", Servet-i Fünûn, Nu. 1066, 27 Teşrin-i Evvel, 1327, 18 Zilkade 1329, (9 Kasım 1911), s. 609.

3-MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ

Genç Kalemler Mecmuası'ndaki Yazıları

Ali Canip'in edebiyat tarihimiz açısından en önemli faaliyeti, Yeni Lisan hareketini hazırlayan ve Millî edebiyat akımına hız kazandıran Genç Kalemler³⁵ mecmuasını idare etmesi ve bu mecmuada yeni edebî akımı şiddetle savunan makaleler neşretmesi, Servet-i Fünûncular ve Fecr-i Ati mensuplarıyla kuvvetli bir polemige girişmesi, ayrıca bu düşüncelerine uygun şiirler yazarak teorik düşüncelerinin pratikteki sonuçlarını gösterebilmesidir.

Ali Canip, İttihad ve Terakkî Cemiyeti Merkez-i Umumîliği tarafından12 mart 1327 (25 Mart 1911) tarihli Kararname ile "Genç Kalemler Mecmuası Sermuharrirliği"ne getirildi. Genç Kalemler

³⁵Bu döneme ait Genç Kalemler Mecmuası'nın ilk sayısının başlığının altında şu açıklamalar vardır: "Genç Kalemler: -On beşde Bir Perşembe Günleri İntişar Eder Edebî, İlimî, Mecmuadır- . İdarehanesi: Rıhtımda Selimiye Caddesinde Daire-i Mahsusadır. "

Mecmuası'nın ilk sayısı 29 Mart 1327 (11 Nisan 1911) tarihinde neşredildi.³⁶

Bu sayıda neşredilen ve Genç Kalemler edebî hareketinin bir beyanamesi sayılan "Yeni Lisan" adlı başmakaleyi Ömer Seyfettin kaleme almıştı. Ali Canip ve Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin'den daha önce Türk dili ve edebiyatıyla ilgili olarak dile getirdiği görüşlerini bir makale halinde yazmasını istemişler, Ömer Seyfettin de bu makaleyi yazarak göndermişti. Ancak Ömer Seyfettin, meselenin bir şahıs meselesi haline dönüşmesini istemiyordu. Ömer Seyfettin'in teklifiyle Ali Canip bu makaleyi imzasız olarak –imza yerine bir soru işareti ile neşretti: Bu makaleyi, dilde bir devrim isteyen beyanamesini «Yeni Lisan» unvanı altında Ömer Seyfeddin kaleme almıştı: *“Fakat imza koymamıştık. İstiyorduk ki davamız bir şahsın eseri olarak görünmesin. Yazının sonunda kocaman bir istifham işareti klişesi vardı, ve bunu bize Ömer Seyfeddin teklif etmişti.”*³⁷

Genç Kalemler mecmuasındaki birçok yazı imzasızdır, bazı imzalar ise çeşitli sebeplerle ortak olarak kullanılmıştır. Genç Kalemler mensuplarının en uzun süre hayatta kalan temsilcisi olan Ali Canip, çeşitli makalelerinde ve hatıralarında bu yazıların bazılarının kime ait olduğunu yeri geldikçe açıklamıştır. Ömer Seyfettin'in ve Ziya Gökalp'ın bazı yazıları bu sayede doğru bir şekilde tespit edilebilmiştir. Fakat, Genç Kalemler mecmuasındaki birçok yazının kime ait olduğunu yine de bilmiyorduk. Değerlendirdiğimiz bir belge bu mecmuada neşredilmiş birçok yazının kime ait olduğunu ve Ali Canip'in kullandığı ve bilmediğimiz takma (müstear) adlarını açıklığa kavuşturdu: Ali Canip, Genç Kalemler mecmuasının bir koleksiyonu üzerinde bu mecmuada imzasız olarak neşrettiği ve kendisine ait yazıları bizzat imzalamış, birçok yazının da kime ait olduğunu el yazısıyla tasrih etmiştir. Genç Kalemler mecmuasının bu tasrih edilmiş nüshasını rahmetli hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın kitaplığında bulduk. Ali Canip'in makale ve hatıralarında yaptığı açıklamalarla bu nüshadaki tasrihler ve imzalar tamamen birbirine uyuyordu. Ali Canip'in bu tasrihlerine göre açıklık kazanan yazıları aşağıya kronolojik olarak bir liste halinde sunuyoruz:

Not: Ali Canip, Genç Kalemler mecmuasında beş ayrı imza kullanmıştır: Makale ve şiirlerinde «**Ali Canip**», «**Yekta Bahir**», «**Gökalp**»; "Haftanın Hadisesi" adlı mizahî sütunlarda «**Lâkayd**»; "Handekâr Sahife" adlı mizahî yazılarda «**Kahkaha**» müstearlarını kullanmıştır. Canip'in bu adlarla neşrettiği yazılar bibliyografyamızda da gösterildiği için Canip'in yazılarını burada tekrarlamayacağız. Ancak karışıklığa sebep olabilecek yazılar üzerinde durulacaktır, çünkü iki imzalı vs. yazılar vardır.

?, (Ömer Seyfettin), "Yeni Lisan", Genç Kalemler,C.II., Nu.1, 29 Mart1327 (11 Nisan 1911), ss.1-7. [Ali Canip bu yazının Ömer Seyfettin'e ait olduğunu

³⁶Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Alemiinde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, s.7-10.

³⁷Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Alemiinde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, s.8.

Çınaraltı'nda ve Yakın Tarihimiz'deki hatıralarında, Ömer Seyfettin adlı eserinde de belirtmiştir.]

?, (**Ziya Gökalp-Ali Canip**), "Yeni Lisan", Genç Kalemler, C.II., Nu.2, 1327 (1911), ss.25-29. [Ali Canip bu yazının 26. sahifedeki "Eskiliğin Mukavemeti" alt başlığına kadarki kısmının altına kendi izasını atmış, kalan kısmının da Ziya Gökalp'a ait olduğunu belirtmiştir. Çınaraltı Mecmuasında neşredilen bir yazısında da³⁸ makalenin kendisine ve Ziya Gökalp'e ait kısımlarını sözünü ettiğimiz belgeye tamamen uygun olarak ayırmıştır: "İkinci sayımızdaki başmakale gene öyle imzasız çıktı: Bunun yarısını ben, yarısını Ziya kaleme almıştık. Benim yazdığım kısım, devrin gençliğine hitap ederek «öyleyse birleşiniz, yeni lisanı kabul ediniz, çünkü yaşamak isteyen bir millet içinde maziye merbut kalmak kadar büyük bir cürüm, büyük bir cinayet olmaz» diye bitiyor. Ziya'nınki de «Eskiliğin Mukavemeti» diye başlıyordu."]

[?], (**Ömer Seyfettin**), "Yeni Lisan: Yeni lisan En Tabi'î Lisandır", Genç Kalemler, C.II., Nu.3, 1327 (1911), ss.41-45.

Ahmet Haşim, (Yeni lisan ile Nesre çeviren: **Ömer Seyfettin**), "Son Saat", Genç Kalemler, C.II., Nu.3, 1327 (1911), s. 48. [Bu yazı, Ahmet Haşim'in "Son Saat" adlı şiirinin Ömer Seyfettin tarafından yeni lisan ile nesre çevrilmiş şeklidir. Ancak Genç Kalemler'de bu yazının muharriri yanlışlıkla Fernand Gregh olarak gösterilmiştir. Ali Canip, bu şiirin Ömer Seyfettin tarafından nesre çevrildiğini Servet-i Fünûn'daki bir yazısında açıklamıştır.]

Francis de Croisset(1877-1937), (Mütercimi: A. Asfer: Bu ad, **Akil Koyuncu** olarak tasrih edilmiştir.), "Kiremitliğin Üstünde", Genç Kalemler, C.II., Nu.3, 1327 (1911), s. 48.

[?], (**Ömer Seyfettin**), "Yeni Lisan ve Hüseyin Cahid", Genç Kalemler, C.II., Nu.4, 1327 (1911), ss.58-61.

[?], (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: -1- Lisanda İkilikler (Doublet)", Genç Kalemler, C.II., Nu.5, 1327 (1911), ss.81-86.

Genç Kalemler Tahrir Heyeti (**Ziya Gökalp**), "Türkçe Terkiplerin Güzelliği", Genç Kalemler, C.II., Nu.6, 1327 (1911), ss.97-99.

Jean Louis (Redvoyer?) (Tercüme eden: **Ömer Seyfettin**), "Bahçelerde", Genç Kalemler, C.II., Nu.6, 1327 (1911), s.104.

Genç Kalemler Tahrir Heyeti (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: «Yeni Muhî'tül Maarif» Muhterem Hey'etine -«Yeni Muhî'tül Maarif» Encümenine gönderilecek ilmi layihanın sureti-", Genç Kalemler, C.II., Nu.7, 1327 (1911), ss.113-117.

Gökalp, (**Ali Canip**), "Türklük -Türedilere-", «şiir», Genç Kalemler, C.II., Nu.7, 1327 (1911), s. 120. [«Gökalp» adı Genç Kalemler mecmuasında hem Ziya Gökalp, hem Ali Canip tarafından kullanılmıştır. Canip, bu hususu hatıralarında anlatmıştır: "Ziya'nın Genç Kalemlerde daha birçok yazıları vardır. Fakat bunların sayılması ve izahı çok sürer. Belki bir başka yazımda tekrar etmek üzere burada bunları anlatmaktan vaz geçiyorum. Yalnız kısaca, «Gökalp» adını almasını buraya kaydedeyim. Genç Kalemler'de yazı yazarlar pek mahduttu: Ziya, ben, Ömer Seyfettin, nadiren Mehmet Ali Tevfik, ve M. Nermi.. İmza tenevvuu olsun diye bazı yazılarımızı müstear isimlerle neşrediyorduk. Ömer arasıra perviz diye imza atıyor, ben Yekta Bahir, Gökalp adlarıyla yazı yazıyordum. Zaten ismiyle makale yazmıyan Ziya, evvelki «Tevfik Sedat» yerine sonradan «Demirtaş» müstearını kullanmağa başlamıştı. Ben bunu -gençlik, niçin şimdi tahlil edemeyeceğim- beğenmedim. «Demirtaş»ı sildim, «Gökalp»ı yazdım. Böyle teferruatla asla uğraşmayan Ziya, bunu memnuniyetle kabul etti. Artık «Gökalp» kaldı."³⁹ Bu açıklama, aynı imzanın iki yazar tarafından kullanıldığını ortaya koymakla birlikte, hangi yazının hangi yazara ait olduğunu kesinlikle tespit etmemiz için yeterli olmuyordu. Bundan dolayı,

³⁸Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, s.8.

³⁹Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»". Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, s.10.

bibliyografyalarda karışıklıklar devam ediyordu.⁴⁰ Cavit Orhan Tütengil, Gökalp bibliyografyasında⁴¹ «Genç Kalemler'in 7. sayısında intişar eden Türklük ve 8. sayısında intişar eden "Hikâye: Akdenizde -Yirmi Sene Sonra- " başlıklı, 'Gökalp' imzalı yazıların Ali Canip'e ait olması kuvvetle muhtemeldir.» demektedir. Cavit Orhan Tütengil'in tahmininin doğru olduğunu Canip'in bu metinlere sözünü ettiğimiz belgede kendi imzasını atmasından anlıyoruz.]

Fernand Gregh, (Tercüme eden: **Ömer Seyfettin**), "Alaca Karanlıkta", Genç Kalemler, C.II., Nu.7, 1327 (1911), s. 120.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti, (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: Kelime-Lafz ve Lügat- İstilah", Genç Kalemler, C.II., Nu.8, 1327 (1911), s. 129-131.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti, (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: Yeni lisan ve İmlâ", Genç Kalemler, C.II., Nu.9, 1327 (1911), s. 145-147.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti, (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: Osmanlı İmlâsının Tarihi -1- ", Genç Kalemler, C.II., Nu.10, 1327 (1911), s. 161-165.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti, (**Ziya Gökalp**), "Yeni Lisan: Osmanlı İmlâsının Tarihi -2- ", Genç Kalemler, C.II., Nu.11, 1327 (1911), s. 178-180.

Kâzım Nami, (**Ziya Gökalp**: Külliyyatta Kâzım Nâmi adı çizilmiş ve Yanına Ziya Gökalp yazılmıştır.), "Yeni Lisan ve Hasta Bir Mantığın Psikolojisi", Genç Kalemler, C.II., Nu.17-18, 1328 (1912), s. 128-139.

Kâzım Nami, (**Ziya Gökalp**: Külliyyatta Kâzım Nâmi adı çizilmiş ve Yanına Ziya Gökalp yazılmıştır.), "Kadîm Aydınliklar İçinde", Genç Kalemler, C.II., Nu.17-18, 1328 (1912), s. 128-139.

Genç Kalemler Mecmuasının yazı kadrosu sanıldığı kadar kalabalık değildi. Mecmuanın kadrosunun temelini Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip teşkil ediyordu. Umûmî olarak bakıldığında bu edebî ve fikrî hareketin ilmî cephesini Ziya Gökalp, tenkid cephesini Ali Canip, "bedîî" cephesini Ömer Seyfettin temsil ediyordu.⁴² Diğer taraftan bu yazarların her biri hem kurmak istedikleri yeni lisan ve edebiyatın esasları üzerinde fikirler ileri sürüyorlar, hem tenkidler yapıyorlar, hem bu düşüncelerine uygun bir edebiyatın ilk örneklerini neşrediyorlardı. Kurucuları Türk Dilinin sadeleşmesi ve Türk kültürüne dayanan yeni ve orijinal bir edebiyatın kurulması gibi genel prensiplerde anlaşmış olmalarına rağmen, bu edebî hareket, uzun görüşmelerden sonra bütün cepheleriyle tartışılarak bir pograma bağlanarak yürütülmüş değildi. Bu birlik, Ali Canip'in şahsı etrafında, tesadüfî bir şekilde, birbirinden çok farklı muhitlerde, çok farklı bir biçimde fakat çok iyi yetişmiş olan Ömer Seyfettin ile Ziya Gökalp'ın katılmasıyla teşekkül etti. Bu edebî hareket başladığı zaman bile bu üçlü henüz Selânik'te bir araya gelmiş değildi. Ömer Seyfettin, Genç Kalemler'in edebî beyannamesi olarak değerlendirilen ilk yazısını yazdığı anda henüz Selânik'te değildi ve Ziya Gökalp'la henüz görüşmemişti. Ziya Gökalp onun fikirlerini Canip'in kendisine okuduğu mektuplarından dinlemişti. Ali Canip, Ömer Seyfettin'in fikirlerini daha İzmir yıllarından bilmekle ve kendisiyle tanışmakla beraber, Ömer Seyfettin'in dilde ne ölçüde ve nasıl bir değişikliği arzu ettiği konusunda tam bir fikri yoktu. Canip, Ömer Seyfettin'e yerli ve yabancı yazarlardan seçtiği metinleri göndererek bu metinleri düşündüğü dille yazmasını istemişti.

⁴⁰İsmet Binark, Nejat Sefercioğlu, Doğumunun 95. Yıldönümü Münasebetiyle Ziya Gökalp Bibliyografyası, Ankara, 1971, s.14.

⁴¹Cavit Orhan Tütengil, Ziya Gökalp Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi, İstanbul, 1949.

⁴²İsmail Habib Sevük, Edebî Yeniliğimiz, 3. Bas. s.429.

Bu edebî hareket, Ali Canip'le Ömer Seyfettin'in genel prensiplerde anlaşmasıyla ve bu prensipleri Ziya Gökalp'ın da kabul etmesiyle başlamış ancak mecmua neşredilirken ve neşredildiği süre içinde mecmuanın bizzat kendisinin yarattığı fikir ortamı içinde karşılıklı tesirlerle zenginleşerek daha kapsamlı ve tutarlı bir görünüş kazanmıştır. Başlangıçta Fecr-i Atî'ye bağlı Ali Canip'in, mevcut edebiyatı bütünüyle reddeden Ömer Seyfettin'in, zihninde Turan fikrini geliştirmekte olan ve sosyoloji ile meşgul Ziya Gökalp'ın fikirleri arasında epey bir fark vardı. Çok kuvvetli, müşterek bir ideallerinin olması, aralarında mükemmel bir fikir birliği olduğu imajını vermiştir. Tespit edilen genel prensipleri kabul görebilir bir program haline getirebilmeleri aslında zaman içinde mümkün olmuştur. Bu süre içinde, çok iyi anlaşan bu üçlünün birbirleri üzerinde karşılıklı ve kuvvetli tesirleri olmuş, ileri sürdükleri fikirleri ve tutumlarını birbirlerinin rehberliğinde uyumlu bir hale getirmişlerdir.

Ali Canip'in Genç Kalemler Mecmuasındaki yazıları şunlardır:

Ali Canip, "Serâ'ir-i Hüsn ü Şi'rîn", -Selânik, Yahılar, 1 Şubat 1324 "14 şubat 1909"-, "şiir", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 s.89.

Ali Canip, "Edebiyat-ı Müstakbelemiz, -Gençlerden İstimzacımız Münasebetiyle-", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 ss.84-85.

Ali Canip, "Sevgili Hüsün ve Şiir'e -Ankete Cevap-", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 ss.90-91.

Kahkaha, "Osman Sermed", Genç Kalemler, 1910, C.I, Nu.1-9 s.96.

Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: -Yeni Lisanla- Edebî İnkılaplar", Genç Kalemler, C.II., Nu.1, 29 Mart 1327 (11 Nisan 1911), s.9.

Lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi: -Kahkaha-", Genç Kalemler, C.II., No.1 (), s.24.

Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Enis Avni", Genç Kalemler, C.II., No.1 (), s.24.

(Ali Canip), "Yeni Lisan", Genç Kalemler, C.II., No.2 (), s.25-26.

Ali Canip, "Sanat ve Edebiyat: Garp Mektebinin Amilleri", -Yahılar 20 Nisan 1327()-, Genç Kalemler, C.II., No.2, (1327), s.34.

Ali Canip, "Gecelerimiz", -Yahılar, 18 Nisan 1327() - "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.33.

Yekta Bahir, "Gençlik Kavgası: Plevne Tarih-i Harbi Müellifi Mütেকaid Miralay Mahmud Tal'at Bey'e" -22 Nisan 1327()- Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.35-38.

lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.40.

Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Akil Koyuncu, Nesimî Sarım'a", Genç Kalemler, C.II., No.2 (1327), s.40.

Ali Canip, "San'at ve Edebiyat: Millî Lisan ve Millî Edebiyat", -Yahılar 1 Mayıs 1327()-, Genç Kalemler, C.II., No.3,(1327), s.47-52.

Ali Canip, "Baykuş, -yeni lisanla-", -Yahılar, 30 Nisan 1327()- "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.3,(1327), s.47-52.

lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.3 (1327), s.56.

Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: -Akil Koyuncu'ya-, Rasim Haşmet ", Genç Kalemler, C.II., No.3 (1327), s.56.

Ali Canip, "Ağlatmak Aşk", -yeni lisanla-, -Yahılar, 12 Mayıs 1327()- "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.4,(1327), s.69.

Yekta Bâhir (Ali Canip), "Gençlik Kavgası: Millî Daha Doğrusu Kavmî Edebiyat Ne Demektir? -Köprülüzâde Mehmet Fuad Bey'e-", -Selânik, 13 Mayıs

- 1327()-, Genç Kalemler, C.II., No.4,(1327), s.72.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.4 (1327), s.80.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: -A. Naci, Tevfik Rüştü'ye- ", Genç Kalemler, C.II., No.4(1327), s.80.
 Yekta Bâhir (Ali Canip), "Tenkid: Halûk'un Defteri ve Bugünkü Fikret" -1 Haziran 1327()-, Genç Kalemler, C.II., No.5,(1327), s.86-92.
 Ali Canip, "Yıldırım", "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.5,(1327), s.89.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: -Yusuf Osman, Anatole France'a- ", Genç Kalemler, C.II., No.5(1327), s.96.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.5 (1327), s.96.
 Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: Millî Edebiyat Meselesi -I-" -25 Haziran 1327()-, Genç Kalemler, C.II., No.6,(1327), s.99-103.
 Ali Canip, "Kelebek", -Yalılar, 8 Haziran 1327-"şiir", Genç Kalemler, C.II., No.6,(1327), s.104.
 Ali Canip, "Git", -Yalılar, 12 Haziran 1327- "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.6,(1327), s.105.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Tahsin Nâhid -Ali Sühâ Bey'e-", Genç Kalemler, C.II., No.6(1327), s.112.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.6 (1327), s.112.
 Gökâl (Ali Canip), "Türklük", "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.7,(1327), s.120.
 Ali Canip, "Gurubdan Sonra", -Yalılar, 13 Haziran 1327()- "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.7,(1327), s.121.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Kâzım Nâmi -Ali Canip'e-", Genç Kalemler, C.II., No.7(1327), s.128.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.7 (1327), s.128.
 Ali Canip, "Kurbağalar", -Yalılar, 20 Temmuz 1327()- "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.8,(1327), s.137.
 Gökâl (Ali Canip), "Akdeniz'de -Yirmi Sene Sonra-,-Selânik,5 Ağustos1327()-, "Hikâye", Genç Kalemler, C.II., No.8,(1327), s.141.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: M. Nermi, -Necmeddin Zâhir'e", Genç Kalemler, C.II., No.8(1327), s.144.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.8 (1327), s.144.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Doktor Ali Cezmi Agâh -Tevfik Rüştü'ye- ", Genç Kalemler, C.II., No.9(1327), s.160.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.9 (1327), s.160.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Rıza Tevfik: Bacon'un Ma'rifet Şakirdi-Ömer Seyfettin'e hediye-dir- ", Genç Kalemler, C.II., No.10(1327), s.176.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.10 (1327), s.176.
 Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: Üslûp-Şahsiyet" -Yalılar, 9 Teşrin-i Evvel, 1327 ()-, Genç Kalemler, C.II., No.11,(1327), s.183-188.
 Kahkaha (Ali Canip), "Handekâr Sahife: Celâl Sâhir-Ali Canip'e- ", Genç Kalemler, C.II., No.11 (1327), s.192.
 lâkayd (Ali Canip), "Haftanın Hadisesi", Genç Kalemler, C.II., No.11 (1327), s.192.
 Ali Canip, "O", "şiir", Genç Kalemler, C.II., No.12,(1327), s.193.
 Yekta Bâhir (Ali Canip), "San'at ve Edebiyat: İbtidaiyyet (Originalité)" -Yalılar, 3 Kânûn-ı Sâni, 1327 ()-, Genç Kalemler, C.III., No.14,(Kânûn-ı Sâni, 1327), s.35-40.
 Ali Canip, "Sokak Feneri", -Yalılar,6 Kânûn-ı Sâni, 1327()- "şiir", Genç Kalemler, C.III., No.15,(1 Şubat 1327), s.54.
 Ali Canip, "Şimşek", -Yalılar, 1 Şubat 1327- "şiir", Genç Kalemler, C.III.,

No.16,(16 Şubat1327), s.76.

Muharriri:? (Ali Canip), "Eski Yunan Hayatından Bir Masal: Feylesofla Şair", Genç Kalemler, C.III., No.16,(16 Şubat 1327), s.93-94.

Ali Canip, "Kış Duası -Türk Yurdu'ndaki kardeşlerime-", -Yalılar, Kânûn-ı Sâni,1327- "Şiir", Genç Kalemler, C.III, No. 17-18, (Mart 1328), s.130.

Genç Kalemler Tahrir Hey'eti (Ali Canip), "Yeni Lisan ve Muarızlarından Bir Numûne", Genç Kalemler, C.III, No. 21, (Mayıs 1328), s.202-207.

Ali Canip, "Şarkın Ufukları -Büyük Kardeşim Ziya'ya-", "Şiir", Genç Kalemler, C.III, No. 21, (Mayıs 1328), s.213.

Ali Canip, "Yaprak -Cemal Mukbil Beye-", "Şiir", Genç Kalemler, C.III, No. 23, (Haziran 1328), s.268.

Ali Canip, "Kartal", "Şiir", Genç Kalemler, No. 24-25, (1328), s.40.

Ali Canip, "Cenab Şehabettin Bey'e -Yalılar, 25 Eylül 1328 (8 Ekim 1912)-", Genç Kalemler, C.III, No. 23, (Eylül 1328), s.268.

Yeni Mecmua'daki Yazıları

Genç Kalemler mensupları, mecmuaları kapandıktan sonra yazı hayatına Türk Yurdu'nda devam etmişlerdi, bunun dışındaki mecmua ve gazetelerde de eserlerini bastırıyorlardı. Ziya Gökalp, bu dağınıklığa bir son vermek ve yetişen gençleri bir araya toplayarak başladıkları hareketi kuvvetlendirmek amacıyla bir mecmua çıkarmayı düşünüyordu. Genç Kalemler mecmuasını çıkaracakları zaman, Ali Canip ve Ömer Seyfettin aralarında bir miktar para toplayarak bu işi başarmayı düşünmüşler, Ziya Gökalp da başlangıçta onların tasavvuruna katılmıştı. Gökalp, Yeni Mecmua'yı kurarken Genç Kalemler tecrübesinden hareket ediyor ve derginin bağımsızlığı için arkadaşlarına aralarında para toplanmasını teklif ediyordu. Yahya Kemal, hatıralarında⁴³ bu olayı şöyle anlatır:

"Ziya Bey mecmuanın ismini benden istemişti. Süslü, mânâlı ve güzel isimlerden kaçınarak, sâdece *Mecmua* demeği teklif etmiştim. O da önce bu tesmiyeyi beğenmiş, lâkin son dakıkada bir *Yeni* sıfatıyla süslemeğe lüzum görmüştü. Yeni Mecmua'yı çıkarmak için paramız yoktu, hükûmet parasının bulaşmayacağı hür bir mecmua çıkarmak istiyorduk. Bu iki ucu bir araya getirmek imkânsızdı. Ziya Bey, o zaman, kesemizden beşer kâğıt lira sermâye vererek mecmûayı çıkarmak kaabil olacağına ısrâr ediyordu; Köprülüzade Fuad ve Ahmet Refik gibi tabî işlerine vâkıf arkadaşlar Ziya Bey'in bu ısrarına gülüyorlardı. Lâkin o, o kadar ısrar etti ki Yeni Mecmua'yı çıkardık. Ziya Bey, her türlü siyâset tesirlerinden âzâde, hür, müstağnî bir mecmuayı idâme edebileceğimiz kanâatinde hâlâ musirdi. Lâkin maddî imkânsızlık daha ilk nüshalarda baş gösterdi. O aralık merkez-i umûmî âzâsından Talât Bey müdahale etti. Mecmuanın maddî işlerini deruhte ederek yazı ve fikir cihetinde bizi tamâmiyle müstakil bırakmak teklîfinde bulundu. Yeni Mecmua'nın idaresini eline aldı. Bizim ilk içihâdımızın zıddına olarak, hükûmetin muâveneti ile mecmuâyı çıkarmağa başladı, büyüttü, güzelleştirdi, bu sûretle Türk edebiyatına hizmet etti. Lâkin biz de, hars ve irfan bahislerine siyâset karıştırmayalım derken, Yeni Mecmua'nın merkez-i umûmî altındaki

⁴³Yahya Kemal, Siyâsî ve Edebî Portreler, İstanbul, 1986, s.17.

idârehânesinde buluşmağa başladık."

Yahya Kemal, bu olayı Ziya Gökalp'ın maddî hayata ne kadar yabancı olduğuna dair bir örnek olarak anlatır. Bu hüküm doğru olmakla birlikte Ziya Gökalp, aslında bu meselede Genç Kalemler örneğinden hareket ediyordu. Genç Kalemleri, aralarında para toplayarak çıkarmaya teşebbüs etmeleri ve Ali Canip'in dergiye siyaset bulaşmaması konusundaki ısrarı, sonradan İttihad ve Terakki'den maddî yardım alınmasına rağmen çalışmalarında ve yayınlarında hür olmalarını sağlamıştı. O zaman bu bağımsızlığın sağlanması için Ziya Gökalp aracılık görevini yapmıştı. Fakat, 1917'lerde İttihad ve Terakki oldukça farklı bir yapıdaydı ve bu defa dergiye bizzat kendi çıkarıyordu. Bununla birlikte Talât Paşa'ya aynı şartlarda bir dergi çıkarmayı düşündüğünü ihsas ettirmek istiyordu. Dergi çıkarmak için para toplama teşebbüsünün asıl sebebi bizce bu husustur. Küçük Mecmua'yı da kendi sermayesi ile çıkarması aynı tasavvura dayanacaktır. Genç Kalemler'in de Yeni Mecmua'nın da başarılı olmasında Ali Canip ve Ziya Gökalp'ın büyük bir titizlik gösterdikleri devlet yardımına rağmen bağımsız çalışma ilkesi etkili olmuştur. Tanınmış yazarların ve gençlerin katılmasıyla mecmua, kısa bir zamanda "yeni lisan" ve millî edebiyat anlayışının kesin zaferini hazırlamıştır.⁴⁴

Yeni Mecmua, Genç Kalemler mensupları tarafından başlatılan hareketin yeni şartlarda devamı olarak tasavvur edilmişti. Öyle de oldu. Ancak kadrosu eskiye nazaran çok genişti ve bu kadroda yer alan yazarlar arasında az çok görüş ayrılıkları ve anlaşmazlıklar vardı. Yahya Kemal ile Ömer Seyfettin arasında gizli bir çekişme vardı⁴⁵, Ali Canip bundan etkileniyor ve Yahya Kemal'den uzak duruyordu. Ziya Gökalp'la Fuad Köprülü destan konusunda Ali Canip'le tartışıyorlardı. Hüseyin Rahmi ile Cenap Şehabettin dergiye yazı yazarların -aslı olmadığı halde- büyük menfaatler elde ettiklerini iddia ediyorlar, ortalığı karıştırıyorlardı. Bütün bunlar, Yeni Mecmua'da Genç Kalemler'e nazaran daha dağınık çalışmalara sebep oldu. Ali Canip, bu mecmuada son şiirlerini neşretti, estetikle ilgili meselelere yöneldi, epope meselesini ele aldı. Ziya Gökalp, bu sırada Dede Korkut hikâyelerini manzum bir dille yazıyor, fikrî yazılarında eski Türk devleti, konağı, ailesi, ocağı, ahlâkı konularını ele alarak kendisine has bir yolda ilerliyordu. Ömer Seyfettin ise şahsına, sanatına ve diline yöneltilen tenkidlerle boğuşmak zorunda kalmıştı.

Ali Canip'in bu mecmuada neşredilen yazıları şunlardır:

Ali Canip, "Günahkâr -Umumî Harp İlân Edildiği Gece-", "Şiir", Yeni Mecmua, C.I, S.1, 12 Temmuz 1917, s.4.

Ali Canip, "Eylülün Denizi", "Şiir", Yeni Mecmua, C.I, S.2, 19 Temmuz 1917, s.24.

Ali Canip, "Gurup", "Şiir", Yeni Mecmua, C.I, S.3, 26 Temmuz 1917, s.44.

Ali Canip, "Kurumuş Çeşme -29 Temmuz 1333", "Şiir", Yeni Mecmua, C.I, S.4, 2 Ağustos 1917, s.72.

⁴⁴İsmail Habib Sevkî, Edebî Yeniliğimiz, 3. bsm., Remzi Kitabevi, İstanbul, s.421.

⁴⁵İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, Dergâh yayınları, İstanbul, 1991, ss.295-306.

Ali Canip, "Bediyyât Bahisleri: Bedi'i Haz: 1- Tahayyür-Kızıltoprak, 26 Teşrîn-i Evvel 1333", Yeni Mecmua, C.I, S.18, 8 Teşrîn-i Sâni 1917, s.353.

Ali Canip, "Bediyyât Bahisleri: Bedi'i Haz: 2- Tecazüb- La Sympathie", Yeni Mecmua, C.I, S.19, 15 Teşrîn-i Sâni 1917, s.367.

Ali Canip, "Bediyyât Bahisleri: Bedi'i Haz: 3- Hayatiyyet Hissi- Le sentiment de Vitalité", Yeni Mecmua, C.I, S.21, 29 Teşrîn-i Sâni 1917, s.406.

Ali Canip, "Bediyyât Bahisleri: Bedi'i Haz: 4- Hazın Bedi'i hayatta Mevkii ", Yeni Mecmua, C.I, S.26, 3 Kânûn-ı Sâni, 1917, s.505.

Ali Canip, "Şarkın Mezarlığı -25 Mayıs 1334-", "Şiir", Yeni Mecmua, C.II, S.46, 30 Mayıs 1918, s.386.

Ali Canip, "Lâ-bedi'i Hisler ", Yeni Mecmua, C.II, S.51, 3 Kânûn-ı Sâni, 1918, s.467.

Ali Canip, "Garp Edebiyatı: Leh Edebiyatı -Avrupa'nın En Vatanperver Edebiyatı- ", Yeni Mecmua, C.II, S.28, 17 Kânûn-ı Sâni, 1918, s.23.

Ali Canip, "Edebiyat Tarihi: Zübeyde Fitnat Hanım", Yeni Mecmua, C.II, S.30, 31 Kânûn-ı Sâni, 1918, s.73.

Ali Canip, "Yaz Görüşleri: 1-İkinci-", "Şiir", Yeni Mecmua, C.III, S.54, 25 Temmuz 1918, s.26.

Ali Canip, "Yaz Görüşleri: 2- Akşam-", "Şiir", Yeni Mecmua, C.III, S.60, 5 Eylül 1918, s.156.

Ali Canip, "Edebiyat Musahabeleri: Epope Nedir? -4 Eylül 1334- ", Yeni Mecmua, C.III, S.62, 26 Eylül, 1918, s.193.

Ali Canip, "Seddü'l Bahir Gurubunu Ziyaret", Yeni Mecmua -Çanakkale Nüshası, 1918, sayı:65.

Ali Canip, "Edebiyat Tarihi: Tercüman-ı Hakikat Edebiyatı", Yeni Mecmua, C.III, S.66, 26 Teşrîn-i Evvel, 1918, s.262.

4-CUMHURİYET DÖNEMİ

Hayat Mecmuası'ndaki Yazıları

Hayat mecmuası, Cumhuriyetin ilk yıllarında girişilen inkılap hareketlerini desteklemek, Türk gençlerine ilmî bir zihniyet kazandırmak amacıyla yayın hayatına girmişti, Maarif Vekâletinin maddî ve manevî yardımlarıyla çıkıyordu. Mecmuayı felsefeci Mehmed Emin [Erişirgil] idare ediyordu.⁴⁶ Pragmatik bir felsefeye yönelen Mehmed Emin [Erişirgil] mecmuanın ilk sayısında amaçlarını şöyle dile getirmektedir: " 'Hayat', hakikî müsbet ilim zihniyetine karşı gençlikte hürmet uyandırmaya uğraşacak, hadisâtı görmek, üzerinde düşünmek muhabbetini telkine çalışacaktır. Gayemiz bir takım mefhumları bilen değil, vekayi üzerinde düşünebilen kuvvetli münevver bir zümre görmektir."⁴⁷ Mehmed Emin [Erişirgil]'in "Eski ve Yeni Nesillerin Düşünceleri Arasındaki Fark" adlı yazısı⁴⁸ Hayat mecmuasının pragmatizme dayanan bir beyannameyi durumundadır.⁴⁹ Bu makalede İstiklâl harbinin yurdumuzda yeni bir düşünüş tarzının doğuşunu da hazırladığını

⁴⁶Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin "Hayat Mecmuası" maddesinde derginin kurucusu ve başyazarı olarak yanlışlıkla Mehmed Emin yurdakul gösterilmektedir.

⁴⁷Mehmed Emin, "Musahabe: hayat Ne İçin Çıkıyor", Hayat, C.I, S. 1, 2 Kânûn-ı Evvel 1926, s.1.

⁴⁸Mehmed Emin [Erişirgil], "Eski ve Yeni Nesillerin Düşünceleri Arasındaki Fark", Hayat, C.I, S.3, 16 Kânûn-ı Evvel 1926, s.2.

⁴⁹Hilmi Ziya Ülken, *Türkiyede Çağdaş Düşünce Tarihi*, C.II, İstanbul, 1966, s.710.

belirten yazar, bu yeni hayat felsefesinin esaslarını da şöyle açıklıyor:

"1-"İnsanlığın kudreti «irade»dir. Fikirler i'malden, hayattan evvel ve onların hâkimi değildir. Bil'akis fikirlerimiz amellerden, hayattan doğar. Onun için bir fikir ne derece irade kudretini artırıyor, hayatı kuvvetlendiriyor, i'mali tensik eyleyebiliyorsa o derece doğrudur.

2- Madem ki irade ve amel esastır, insanlığı yükselten sadece tefekkür değil, amel ve iradedir. Çünkü fikrin doğruluğu, bizi tabiat ve cemiyet üzerinde müessir yaptığı zaman anlaşılır. Doğru fikirler, sevkettiği işleri yaparken bizi muvaffak eden, yeni tecrübelerle tezkib olunmayan düşüncelerdir.

3- İrade esas olunca yaşamının gayesi onu takviye etmek, hayatı zenginleştirmektir. Medeniyetin derecesi şiddet-i hayatı artırmakla kaimdir. Hayatın şiddetini azaltan her akide muzırdır. Onun içindir ki dinî kisveye bürünen bazı itikadlar hayatın şiddetini azalttığı için yanlış ve tehlikelidir.

4-Ferd ictimaileştikçe şedîd ve zengin bir hayat yaşar. En kuvvetli irade ictimai ve millî bir mefkûrenin kuvvetle hissedilmesinden doğar. Şedîd bir hayat da kuvvetli bir iradenin eseridir.

5-Saadet iradedir, binaenaleyh mes'udiyeti kuvvetli amelde, şedîd bir hayat yaşamakta aramalıdır. Sükûn içinde kalmağı istemekle hakikî saadetin, kuvvetli hazzın düşmanı oluruz. Mefkûre bizi amele kuvvetle sürükleyeceği için saadet ictimai bir ideal arkasında koşmakla istihsal edilir. ⁵⁰

Mehmed Emin [Erişirgil], makalesinin devamında felsefi düşünce merhalelerini kısaca özetledikten sonra J. M. Guyau'nun, Nietzsche'nin, James'in ve «hamle-i hayat» nazariyesiyle Bergson'un hakikat karşısında bu tavrı aldıklarını, yeni bir hayat felsefesi kurulurken Türk gençlerinin bu düşüncelerden hareket etmesinin doğru olacağını söyler.

Bu mecmuada bazen birinci, bazen ikinci ve üçüncü yazıları yazan Ali Canip, Fuat Köprülü ile birlikte mecmuanın edebiyat cephesini yönlendiriyorlardı. Genç Kalemler mecmuasında başarılı bir ekip çalışmasının örneğini veren Canip, bu mecmuanın da benzer bir bütünlük içinde yürümesi için gayret gösteriyordu. Mehmed Emin [Erişirgil]'in üzerinde durduğu bazı filozoflara, Canip'in daha önceki eserlerinde sık sık rastlanmakla birlikte, Hayat mecmuasında yazdığı yazılarda bu filozoflara daha geniş yer verdiği görülür. Özellikle J. M. Guyau'nun, Bergson'un adına daha sık rastlanır. Hayat mecmuasının yeni bir hayat felsefesi verme gayretlerini edebî plânda Ali Canip üzerine almıştır, edebî meseleleri Guyau'nun fikirlerine dayanarak izah eder.

Mecmuanın böyle bir amacı gerçekleştirebilecek kuvvetli bir kadrosu vardı. Tarih, edebiyat, sanat tarihi, felsefe, psikoloji, mimarî gibi konularda araştırmaya dayanan yazılara yer veriliyordu. Bu

⁵⁰Mehmed Emin [Erişirgil], "Eski ve Yeni Nesillerin Düşünceleri Arasındaki Fark", Hayat, C.I, S.3, 16 Kânûn-ı Evvel 1926, s.3.

yazılar, dönemin dikkate değer araştırmacıları tarafından ilmî bir zihniyetle hazırlanıyordu. Batı'daki düşünce ve sanat hareketleri üzerine ilgi çekici yazılar yayınlanıyordu. Mecmua, bütünüyle yeni kurulan cumhuriyetin ideallerini bir gençlik hamlesi haline getirme amacını taşıyordu.

Mehmet Kaplan, Hayat mecmuanın fikrî temelini şu şekilde özetlemektedir: " Felsefeci Mehmed Emin'in idare ettiği 'Hayat' mecmuasının başında bir motto olarak Nietzsche'nin 'Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!' cümlesi vardır. Bu yıllarda Türk aydınları kazanılan zafer ve girişilen inkılâplara uygun bir hayat felsefesi yaratmağa çalışıyordu. İradeyi hayatın temeli yapan Nietzsche, felsefesini bu hayat hamlesi fikrine dayayan Bergson, az sonra da Freud bu yıllarda adlarından en çok bahsedilen yazarlardır. Bu hareket 'Turancılık' mefkûresi hariç Cumhuriyetten önce Ziya Gökalp'ın ortaya attığı 'Yeni Hayat' cereyanının yeni şartlarda bir devamı gibidir. Yalnız Ziya Gökalp, bu 'Yeni Hayat' cereyanını yaratırken Durkheim sosyolojisine, geniş Türk tarihine ve kısmen İslâm tasavvufuna dayandığı halde, 'Hayat'çılar, daha ziyâde felsefe ve psikolojiden faydalanırlar."⁵¹

Ali Canip'in XVIII. yüzyıl edebiyatı ile ilgili araştırmalarının büyük bir kısmını bu mecmuada neşretmiştir.

Güneş mecmuası'ndaki Yazıları

Ali Canip, 1927 yılında bu mecmuada dokuz makale neşretmiştir. Bu makalelerden dördü eski şairlerle, ikisi liselerdeki Edebiyat öğretimi ile ilgilidir.⁵²

Bu dergi, Orhan Seyfi ile Ali Canip arasında bir münakaşaya sahne olmuştur: Orhan Seyfi bir yazısında gençleri ve edebiyatı "allâmeler"ın elinden kurtarmak gerektiğini savunur. Canip, Hayat mecmuasında bir gence hitaben yazdığı bir yazıda ilimsiz şiir olamayacağını anlatır.⁵³ Mecmuanın dördüncü sayısında Orhan Seyfi, "Yeni Alimlerimizden Ali Canip Bey'e" başlıklı bir yazısında⁵⁴ Ali Canip'e cevap verir ve şiir için ilmin gerekmediği görüşünü tekrarlar. Ali Canip, Hayat mecmuasında "Orhan seyfi Bey'e"⁵⁵ başlıklı yazısıyla karşılık verir.

Bu münakaşa Cumhuriyet devrinde yapılmış dikkate değer münakaşalardan birisi olduğu ve iki yazarın edebî meselelere bakış

⁵¹Mehmet Kaplan, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, s.23.

⁵²Canip'in bu dergide yayınladığı yazılar şunlardır: Nef'nin Gazelleri, 1 Mart 1927, S. 5 - s. 10; Seyyid Nesimi ve Tuğuğları, 1 Nisan 1927, S. 7- s. 12.; Halefî ve Rubaîleri 1 Mayıs 1927, S. 9 - 1927, S. 9 - s. 10.; Mevzuun Rolü 1 Temmuz 1927, S. 12 - s. 3; Edebî Lisanda İnkılap Meselesi, 1 Ağustos 1927 S. 13 - s.10.; Liselerde Edebiyat Tedrisatı, 1 Eylül 1927, S. 14 - s. 2.; Edebiyat Dersi Yoluna Girdi, 1 Ekim 1927, S. 15 - s. 4.; Talisiz Bir ada Şairi: Mehmed Celâl, 1 Kasım 1927, S. 16 - s.2.; Akademi Meselesine Dair, 1 Aralık 1927, S. 17. s. 2.

⁵³Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektup", Hayat, C.I, S.10, 3 Şubat 1927, ss.2-3.

⁵⁴Orhan Seyfi, "Yeni Alimlerimizden Ali Canip Bey'e", Güneş, 1927, Nu.4, s.13.

⁵⁵Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Orhan Seyfi Bey'e Cevap", Hayat, C.I, S.14, 3 Mart 1927, ss.3-5.

tarzını ortaya koyduğu için kısaca üzerinde duracağız:

Ali Canip, Hayat mecmuasında neşrettiği "Hayat karşısında Edebiyat" ⁵⁶ adlı makalesinde Fransız filozofu Marie Jean Guyau'nun fikirlerinden hareketle, önemli inkılaplar yaparak Batı'ya yöneldiğimiz Cumhuriyet devrinde genç Türk edebiyatçılarının hangi hedeflere doğru yürümesi gerektiği konusunu ele almıştır.

Canip, Guyau'nun fikirlerini şöyle özetler: "San'attaki güzellik, hayatın cazibedâr ve "intanse, sert ve şiddetli" ifadesinden ibarettir. Binaenaleyh san'at yalnız gayesi ve tesirleri itibarıyla değil, esası itibarıyla da ictimaidir. Filozof, kendi mülâhazasından memnun ve nikbindir: Marazi, müvazenesiz, gayr-ı ictimaî san'atın yerine hayatla, kuvvetle dolu, cemiyetin inhilaline değil, tekâmülüne hizmet etmeğe kadir bir san'at bir gün olacak meyvelerini verecektir. Hülâsa ona göre san'at ilhamını hayattan almalıdır ve ilhamını hayattan almayan bed'i heyecan bulunamaz. Guyau bu husustaki hükmünde sert ve kat'idir: «San'at bir kelime ile hayat demektir. Yükset san'at, yüksek hayattır. San'at, teksif edilmiş hayat (la vie concentrée) tır»"⁵⁷ Canip, Guyau'nun "la vitalisme Ésthétique" adı da verilen görüşlerini özetedikten sonra meseleyi bizim edebiyatımız yönünden ele alır ve şu dikkate değer hükümlere yer verir: Canip'e göre "İnsanların ruhundaki bütün kıymetleri yaratan cemiyettir. Bundan dolayı edebiyat bütün "usaresini" hayattan almak zorundadır. Canip, "Bilhassa tanzimattan beri şarklılıktan kurtulmağa uğraşan Türkiye, bugün pek kuvvetli hayat hamleleriyle Garb'a atılıyor. Edebiyatında ise bu hamlelerin akislerini göremiyoruz. Şiir ihtizar halinde.. Roman lâkayd veya kuvvetsiz.. tiyatro, şehveti muharrik vodvil tercümelerinden ibaret.. Edebiyatın bu hali inkılâba lâayk mıdır? Bu marazi bir edebiyat değil midir?"⁵⁸ hükmünü verdikten sonra gençleri, okumağa, ilme ve kendi millî hayatımızı ifade etmeye çağırır.

Orhan Seyfî, Ali Canip'in bu tenkidlerinden hoşlanmaz, doğrudan değilse de dolaylı bir şekilde bu yazıya cevap vererek "Edebiyatı allâme mukallidlerinin elinden kurtarmalı" fikrini ileri sürer. Canip Hayat Mecmusında neşrettiği "Edebiyat Meraklısı Bir Gence mektup" adlı makalesinde doğrudan Orhan Sefi'ye cevap verir. Sanat, özellikle şiir ile ilim arasındaki sıkı ilişkiyi Doğu ve Batı edebiyatından alınmış örneklerle izah eder.

Orhan Seyfî, "Yeni Alimlerimizden Ali Canip Bey'e" başlıklı mektup tarzında yazılmış cevabî bir yazı hazırlar. Bu yazıyı daha önceden Güneş mecmuası için yazı istediği ve yanına gidip gelen Ali Canip'e "Akbaba"nın idarehanesinde okur. Canip, böyle bir yazıyı neşredebileceğine ihtimal vermez, susarak yazıhaneden ayrılır. Güneş'in dördüncü sayısında bu kıvamını bulmamış, hem medhi hem hakareti ihtiva eden yazı yayınlanır. Orhan Seyfî, yazıya, Güneş

⁵⁶Ali Canip, "Hayat Karşısında Edebiyat-Genç karilere-", Hayat, C.I, S.7, 13 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3-5.

⁵⁷Ali Canip, "Hayat Karşısında Edebiyat-Genç karilere-", Hayat, C.I, S.7, 13 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3.

⁵⁸Ali Canip, "Hayat Karşısında Edebiyat-Genç karilere-", Hayat, C.I, S.7, 13 Kânûn-ı Sâni 1927, ss.3.

mecmuası için kendisinden yazılar beklediği Ali Canip'in ta'rizlerle dolu bir yazısıyla karşılaşmaktan duyduğu şaşkınlığı ifade etmekle başlar. Bu yazı, aslında dostlukla düşmanlığın, gerçekte gerçeği saklamanın arasında kalmış bir kalemin ve kıvamını bulmamış fikirlerin ifadesidir. Orhan Seyfi, Ali Canip'in yazısından şaşkınlık duyduğunu söylemektedir ama ilk yazıyı yazanın kendisi olduğunu unutmuş görünmektedir. Canip'e mektup tarzında yazılmış bu yazıda, hem onun eski bir dost olduğundan bahsedilmekte, hem ona büyük hakaretler edilmektedir. Aynı yazıda hem "ben, edebiyatı ilmin elinden kurtarmalı demişim" diyerek böyle bir iddia reddedilmekte, hem "sana mahremâne haber vereyim ki, bunu erbabı hiç beğenmiyor. İlimsiz şiir olamayacağı hakkındaki mütâlaanı indî sözlerden ibaret buldular" diyor. Hem, Canip'i muhayyel bir gence hitab etmekle suçluyor, hem böylece kendisi Canip'in fikirlerini beğenmeyen muhayyel otoritelerden bahsediyor. Aslında bu garip tutumun bir sebebi vardı: Orhan Seyfi, Güneş mecmuasını çıkardığında piyasada oldukça ciddi edebiyat ve felsefe mecmuaları vardı. Yeni mecmuasının bir yer edinmesinde eski polemikçi Ali Canip'le girişeceği bir münakaşanın faydalı olacağını düşünmüştü.⁵⁹

Canip, bu yazıya Hayat Mecmuasında "Orhah Seyfi Bey'e Cevap"⁶⁰ adlı makalesiyle karşılık verdi. Şiiri bırakıp ilimle uğraşmasından küçümseyici bir ifade ile bahseden Orhan Seyfi'ye Canip, on sekizinci asır şairleriyle ilgili İlmî araştırmalarını edebiyata karşı duyduğu hümet ve sevgiden dolayı yaptığını, benzer çalışmaların Avrupada da yapıldığını söyleyerek karşılık verdi. Bu tarz çalışmaların gençliğe örnek olacağını ve edebiyatımızın eski devirlerinin aydınlatılmasını gerektiğini savundu. Fuzûlî'nin şiirin ilimsiz olamayacağına dair sözlerini delil göstererek sanatın ilim ve irfana dayanması gerektiğini savundu. Homère'in eserlerinin sanıldığı gibi "halkın maşerî zekâsından doğmuş «les œuvres spontanées- Hacı eserler» olmadığını, devrinin derin kültürüne dayanan ve Homère tarafından terki edilmemiş bir eser olduğunu Michel Jules Alfred Bréal'in "Homère Pour Mieux Connaitre" adlı eserine dayanarak ifade eder.

Canip, Orhan Seyfi'yi bir şair olarak takdir ediyor, yazılarında onun eserlerini, kendisinin büyük gayret sarfettiği yeni lisan hareketinin güzel örnekleri olarak tanıtıyordu. Orhan Seyfi'nin bu beklenmedik çıkışını, onu perde arkasından idare edenlerin tesirine bağlayan Canip, Güneş mecmuasının "sürümünü temin için" kendisine saldırılmasının yanlış bir tutum olduğunu belirtti ve bu gereksiz münakaşayı bitirmek için bir daha bu konuda yazmayacağını belirtti. Ali Canip'in kendisinin eski bir poemikçi sıfatıyla münakaşaya çekilmek istendiğini, geri plânda bulunanların olduğunu anlaması ve tartışmayı kesmesine rağmen mesele kapanmamıştı. Aslında bu münakaşa, basındaki bazı huzursuzlukların uygun bir zemin bularak

⁵⁹Gerçeten bu münakaşa Güneş mecmuasının tanınmasında yararlı oldu, münakaşa uzadı, Sadri Ertem, hatta Mehmed Emin'in katılımıyla yoktan büyük bir edebî olay yaratılmış oldu.

⁶⁰Ali Canip, "Bugünün Edebî Meselesine Dair: Orhan Seyfi Bey'e Cevap", Hayat, C.I, S.14, 3 Mart 1927, ss.3-5.

ortaya çıkma denemesiydi. Hayat mecmuası çıktıktan kısa bir müddet sonra diğer yayın organları için ciddî bir rakip halini almıştı. Yeni cumhuriyetin proramı burada tartışılıyordu. Rejimin tasavvurlarını beğenmeyenler, yahut bu fikir hareketinin dışında kalanlar vardı. Hayat'a tarih ve edebiyatla ilgili oldukça dikkate değer makaleler neşreden Fuad Köprülü'ye de benzer tenkidler yöneltiliyordu. Orhan Seyfi'nin Hayat mecmuasının hacimli bir mecmua olduğu halde 10 kuruşa satılması, burada yazı yazarların büyük paralar aldığı yolundaki iddiaları rahatsızlığının asıl sebeplerini göstermektedir. Canip, arka plândaki kişilerin Orhan Seyfi'yi kullanarak kendisini münakaşaya çekmek istediklerini kavramış "ilk ve son" olduğunu belirttiği cevabıyla kendi hesabına münakaşayı kapatmış, buna rağmen mesele uzun süre tartışılmıştır.

Mehmed Emin [Erişirgil], Hayat mecmuasının ilk altı ayını değerlendirdiği bir yazısında basında yankı uyandıran bu münakaşaya katılmış ve Ali Canip'i müdafaa etmiştir.⁶¹

"Bu altı ay zarfında Hayat sütunlarında çok mühim meselelerin ortaya konulduğuna kaniiz. Köprülüzade Fuad ve Şekip Bey'lerin münakaşaları, Tarih ile hayat arasındaki münasebete taalluku itibariyle çok dikkate şayandı. Canip Bey'in sanat eserlerinin hayat ile irfan ile münasebetine aid fikirleri , umumî bir iştiyakı ifade ediyordu. Ben bu makaleler hakkında ağızdan bir hayli itiraz dinledim . Bazı yazılar da gördüm itiraf ederim ki bunların mühim kısmını çok manasız buldum. " Siz bir mısra yazamadığınız halde ne hakla şiir ve sanat hakkında bir fikir söylüyor, bugün şiir diye ortaya konulan yazıları tenkid ediyorsunuz! " diyenler var, Canip Bey'in makaleleri büyük bir kitlenin arzusunu gösteriyordu. O makaleler sanatkârın irfan ihtiyacını pek âla ortaya koymuştur. genç şairlerimiz bunun üzerinde düşünmek mecburiyetindedirler. Zaten etrafi dinlerlerse aynı sözleri her yerden işiteceklerdir. Bugünkü ruhlar kuvvet alacak eser arıyorlar. Bu eserlerin iştiyakını duyanlara ve onu samimi olarak söyleyenlere şairlerimiz bilâkis hürmetle bakmalıdır, bilmelidirler ki etrafa karşı kulağını tıkayan , gözlerini kapayanlar ne şair, ne de san'atkâr olurlar."

Mehmed Emin [Erişirgil], Güneş mecmuasında bir yazıyla bu münakaşaya katılan ve şairleri fikir cereyanlarından bal toplayan arılara benzeten Sadri Edhem'in yazısını dikkate değer buluyor.

Diğer taraftan, bu ilim ve sanat meselesinin bu kadar gürültü koparmasının başka sebepleri de vardı. Dergah mecmuasından başlayarak Bergson'un fikirleri geniş bir tabana yayılmıştı. Buna bağlı olarak sezgiye büyük önem veriliyordu. Aslında Canip de Bergson'un fikirlerinden yazılarında yararlanıyordu. Aynı tarihlerde, İsmail Hakkı, ilmi zekaya, sanat ve felsefeyi "hads"a bağlayan yazılar neşrediyordu.⁶² Bütün bunlar meselenin kolayca anlaşılmasını engellemişti.

⁶¹Mehmed Emin [Erişirgil], " Hayat'ın İlk Altı Ayı", Hayat, C.1, S.26, 26 Mayıs 1927, s.501.

⁶²İsmail Hakkı, Sanat ve Felsefe, Hayat, C.I, S.8, 20 Kânûn-ı Sâni, 1927,s.15.

III-KÜLTÜR ÇEVRESİ

Ali Canip'in üzerinde Selânik ortamının derin izleri vardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Canip'in yaşadığı yıllarda Selânik yabancıların kontrolünde bir şehir olduğundan İmparatorluğun diğer kültür merkezlerine nazaran siyâsî ve kültürel yönlerden daha serbest bir şehirdi. Küçük bir şehir olmasına rağmen çok canlı ve renkli bir kültür hayatı vardı. Bu küçük şehirde, yabancılar, azınlıklar, müslümanlar birbirlerini tanıyorlardı. Şehrin kahvehaneleri, bahçeleri, tiyatro salonlarında yabancı yayınları takibeden lise ve üniversite öğrencileri, halk, Jön Türklerle iş birliği yapan subaylar, biraraya geliyorlar, günün meselelerini aralarında tartışıyorlardı. Ali Canip, girgin bir insandı. Selânik'in hemen bütün aydın muhitini genç yaşına rağmen tanıyor, onlarla arkadaşlık yapıyordu. Selânik'te tanımadığı yazar, gazete idarecisi yok gibiydi.

Daha 1905 yılında Çocuk Bahçesi'nin sahibi Methî Bey'i, Başmuharriri Necip Necati Bey'i ve kardeşi Ali Ulvi «Elöve»yi, ateşli yazılarıyla mecmuanın kapanmasına sebep olan Şair Ömer Naci'yi tanıyor, onların edebî faaliyetlerini takip ediyordu. Necip Necati, sade bir dille ve hece vezniyle şiirler neşrediyordu. Canip'in hatıralarında zikrettiği bu şairden etkilenmemesi mümkün değildir.

Rumeli Gazetesinin başmuharriri Yunus Nadi de arkadaşları arasındaydı. Onunla Mustafa Kemal Bey, Nuri (Conker) Bey, Kâzım (Özalp) Bey'lerin Yonyo'daki, Beyaz Kule'deki toplantılarına katılıyordu.

Aka Gündüz, Akil koyuncu, Yusuf Osman, Rasim Haşmet, M. Nermi, Ömer Naci, Nesimî Sarım, Yunus Nadi, Kâzım Nami, Hüseyin Hüsnü ve Hamit Bey samimî arkadaşlarıydı. Onlarla Selânik'in meşhur hocaları Cudî Bey'in, Feyziye Mektebi müdürü Cavit Bey'in etrafında toplanıyorlardı. Ayrıca subayların toplantılarına da katılıyordu.

Ali Canip, Genç Kalemler hareketi başarıya kavuştuktan sonra, önce Ömer Seyfeddin sonra Ziya Gökalp ölmüş, bu iki büyük şahsiyetin değerlendirilmeleri yapılmış ve bu hareket daha çok bu iki isme maledilmiştir. Ali Canip, çok sevdiği ve saydığı arkadaşlarının katkılarını her fırsatta dile getirerek bu sonucu arkadaşlarının lehine olarak hazırlayanlardan birisi olmuştur. Ahlâkî yönden örnek bir davranış olmakla birlikte, sonuçta bu hareketteki kendi payı, onlarla birlikte olmaktan ibaretmiş gibi görünmüştür. Birçok araştırmacı, bu harekette Ali Canip'in adını bile zikretmemektedir. Ziya Gökalp'ın ve Ömer Seyfettin'in büyük şahsiyetleri, Ali Canip'in bu hareketin içindeki rolünün anlaşılmasına mani olmuştur. Ömrü boyunca arkadaşlarını sadece kendi sahalalarında değil, hareketin içinde de birinci plânda gösteren Canip, bu duruma, kendisini ve arkadaşlarını küçük düşüren bir yazıdan sonra ömründe bir defa olmak üzere isyan etmiş, Selânik'teki gençlerin sanıldığı kadar bilgisiz olmadıklarını söylemek zorunda kalmıştır:

"Mehmet Emin Bey'in bizzat "Roman" diye vasıflandırdığı

kalem mahsulü, hayli iddialı bir tavır ifade etmekle beraber, Ziya'yı anlaması da pek müşkül olan aziz dostum Ali Haydar'ın ifadesine de hayli yer verdiği eseri, bilhassa Selânik'teki hayatına ait kısmında pek aksak kalmıştır: İlme hürmetleri pek aşırı olmakla beraber, kimsenin etrafını kuşatmak şanlarından olmadığını yakinen bildiğim Selânikli ve Selânik'teki gençler, Ziya'yı hemen yakalamış olmadıkları gibi, onun mülâhazalarına bîgane kalacak derecede gafil de değildiler: Yusuf Osman, Akil Koyuncu, Rasim Haşmet biyoloji, Darwinizm, sosyalizm gibi bilgilerle çoktan mücehhezdiler. M. Nermi gibi bazıları ise, Şark âlimlerine, hatta arapçaya âşına, tasavvufu müdrük gençlerdi. Bunlar, bilhassa Fransız edebiyatıyla daima uğraşmakta idiler. Hemen hepsi fakir, çok çalışmağa muhtaç oldukları için, bilâkis öyle geceli gündüzlü Ziya'nın etrafında pervane olamamışlardır."⁶³

Bu ifadeler, Selânikli gençlerin o yıllarda nelerle meşgul olduğunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Burada şunu da kaydedelim: Ziya Gökalp'ı sosyolojiye yaklaştıran asıl muhit Selânik olmuştu, bazı Batılı sosyologları da buradaki gençler vasıtasıyla tanımıştı. Gökalp'ın bu konudaki süratli şöhreti, bu noktaların karanlıkta kalmasına sebep olmuştu.⁶⁴

Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»" adlı makalesinde şu bilgiyi verir: "O Selânik'e geldiği zaman en çok "Les Idées-forces" sahibi Fouillée ile meşguldü. Sonra, geçenlerde ölen meşhur Fransız filozofu Bergson'la uğraşmağa başladı. Buna da şöyle bir vesile sebep olmuştu: Sonradan Hukuk Fakültesinde profesörlük eden merhum Veli, o zaman Paris'te talebe idi. Tatil münasebetiyle Selânik'e geldi. Ziya, o, ben, Ömer Seyfeddin Olimpos-Palas'ta oturuyorduk. Ziya bermutad, Fouillée'den bahs açtı. Veli tasdik etti, "Fouillée geniş malumatlı bir mütefekkindir" dedi ve mini mini ellerini uğuşturarak ilâve etti: "Ancak şimdi Fransa'da tefekür âlemini kendisiyle en çok meşgul eden bir başka filozof var: "Bergson" diye mırıldandı. Bergson, Ziya'nın büsbütün meçhulü değildi, fakat tamamıyla okumamıştı. İşte Veli'nin bu ikazı onu harekete getirdi; Bergson'un bütün eserlerini sipariş etti. Yavaş yavaş Fouillée ikinci plâna düştü. Birinci plâna Bergson geçti. Ziya gece gündüz Bergson'u okuyordu."

Ali Canip, İttihat ve Terakki tarafından Avrupada okuyan öğrencilerin encümen başkanlığına getirilmişti. Yukarıda görüldüğü gibi bu öğrenciler, Avrupadaki kültür hareketlerini günü gününe takip ediyorlar ve Selânik'teki gençleri bunlardan haberdar ediyorlardı. Genç Kalemleri'in yazı kadrosu, bu tesirlere açıktı.

Arkadaş toplantılarında siyaset de konuşuluyordu. Ali Canip, hatıralarında bu arkadaş toplantılarından birisini şöyle anlatır:

"Meşrutiyetten evvel Selânik'te bir Hukuk Mektebi kurulmuştu. Ben de İstanbul'da takibe uğrayarak palas pandıras Selânik'e dönünce, bu mektebe yeniden yazıldım.

⁶³Ali Canip Yöntem, "Milliyetperverlik Cereyanının En Büyük ve Kuvvetli Şahsiyeti: Ziya Gökalp", Yakın Tarihimiz, C.III, 1962, ss.353.

⁶⁴Ali Canip, "Ziya Gökalp'ın Matbuat Aleminde İlk Görünüşü: Genç Kalemler ve «O»; Çınaraltı, S. 12, 25 Ekim1941, ss.7-10.

“Arkadaşlarımız arasında Talât (Paşa), Aziz Nedim (Sonradan Vali ve Mülkiye Müfettişi olan şakrak bir arkadaş ki aramızda Deli Aziz diye anılırdı) ve sonradan Kars Mebusu olan Ömer (Kuntay) vardı.

“Talat Paşa, mektebin açılmasından iki sene sonra hukuku terketmeye mecbur oldu. Yani ikinci sınıfı okudu ve ondan sonra bıraktı. Muhaliflerinin söyledikleri gibi Talât, cahil bir adam değildi. Fransızca biliyordu ve Fransız edebiyatına ve bilhassa 1789 ihtilâlcilerine dair eserleri okuyordu.

“Burada bir hatırasını anlatayım: Selânik'te rıhtımda meşhur "Elhamra" gazinosunun yanında bir Mısırlı Kırathanesi vardı ki, gündüzleri تنها olduğu için gerek ders çalışmak, gerek rahatça konuşmak için orada toplanırdık. Bazen Talât (Paşa) da uğrardı. Belli olmasın diye Sultan Abdülhamid'den "Keloğlan" diye bahsederdik. Bu Keloğlan'ı bulan da o zamanki adıyla Enis Avni, sonraki şöhretiyle Aka Gündüz'dü.

“Hiç unutmam, bir gün ırken Türk olmayan bir arkadaş, milletimiz için ileri geri sözler söyledi. Kabiliyetsizliğimizden bahsetmek istedi. Aka Gündüz'ün ara sıra tutan babalarının, beynine çıktığını gördük. Mavi gözlerinin etrafı kıpkızıl olmuştu. Ayağa kalktı: "Arkadaş Keloğlan fenadır, ama, milletime söz söyletmem. O, tarih içinde büyük işler görmüş, icabederse yine görecektir bir ırktır" dedi.

“Öteki, bu çıkış karşısında süklüm püklüm çıkıp gitti.

“Bir gün de Talât (Paşa), ben ve Aka Gündüz, galiba Rasim Haşmet, M. Nermi oturuyorduk. Meşrutiyetin ilânına az birşey kalmıştı. Aka Gündüz dedi ki: "Talât, Keloğlan'ı devireceğiz ve muhakkak da Sadrâzam olacaksın." O zaman senden bu müjdeme karşılık tam elli adet lira-yı Osmanî isterim."⁶⁵

Bu konuşmalar, Selânikli gençlerin ruh halini çok iyi aksettirmektedir.

Canip, ayrıca devrin meşhur edebiyatçılarıyla, edebiyata ilgi duyduğunu öğrendiği başka şehirlerdeki gençlerle mektuplaşıyordu. Ömer Seyfettin'le tanışması da böyle oldu:

Ali Canip'in Ömer Seyfettin ile mektuplaşmaya başlaması 1907 yılına kadar uzanır.⁶⁶ Bu tarihe kadar Ali Canip'in hayatı İstanbul ve Selânik'te geçmiştir ve ne İstanbul'da ne Selânik'te bu tarihe kadar Ömer Seyfettin'le doğrudan karşılaşmamıştır. Bu tarihlerde çocukluk yıllarından beri Ömer Seyfettin'le çok iyi arkadaş olan ve Selânik'te bulunan Aka Gündüz, Ömer Seyfettin'le mektuplaşıyordu. Aka Gündüz, Ali Canip'le de çok samimi görüşüyordu. Ali Canip'le Ömer Seyfettin'in mektuplaşmalarının müşterek dostları Aka Gündüz vasıtasıyla başladığı tahmin edilebilir. Ömer Seyfettin aynı yıllarda Hakkı Tarık (Us) ile de tanışmadığı halde mektuplaşıyor, aynı Ali Canip'e olduğu gibi ona da edebiyat dünyasında birlikte yürümeyi teklif ediyordu. Yeni edebî bir hareket tasarlayan Ömer Seyfettin'in düşünceleri tanıştığı gençlere yazdığı mektuplarda belirtmeye

⁶⁵Ali Canip Yöntem, "Benim Bildiğim Talât Paşa", Yakın Tarihimiz, C.I, 1962, s.161.

⁶⁶Canip Yöntem, Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri, Muallim Ahmet Halit kitaphanesi, 1935, s.11.

başlamıştı. Hakkı Tarık (Us)'a yazdığı mektuplarda fransızca öğrenmesini ve Guy de Maupassant'ı okumasını tavsiye ediyor, Halit Ziya'nın Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu gibi eserlerini beğenmediğini söylüyor ve bir mektubunda ona şu teklifte bulunuyordu: "ciddiyetle arzu ederseniz bir üstâd gibi değil iki refik gibi sâyimizi teşrik ederiz...Meselâ siz bendenize en sevdiğiniz eserleri, en sevmediğiniz muharirleri, şairleri yazarsınız. Ona mukabil bendeniz de size yazarım. Aczimle düşünebildiğim şeyleri, edebiyat-ı sahîhenin füsünkâr yollarını size göstermeğe çalışırım..."⁶⁷

Ömer Seyfettin, "Perviz" takma adıyla Catulles Mendes'ten "lades" adıyla bir şiir çevirir. Bu şiir "Kadın" dergisinde yayınlanınca Asır gazetesinde tenkid edilir. Ali Canip Bey, "Bahçe" dergisine yazdığı 17 Kasım 1908 tarihli yazısında Ömer Seyfettin'i savunur.

Bazı araştırmacılar, Ali Canip ile Ömer Seyfettin arasındaki dostluğun, Canip'in Bahçe mecmuasında neşrettiği "Sanat Hakkında" başlıklı yazıda Ömer Seyfettin'i müdafaasıyla başladığı düşüncesindedir: Sadettin Nüzhet, Ali Canip'in Ziya Gökalp'la tanıştıktan sonra ve bu yazı vesilesiyle Ömer Seyfettin ile tanıştığı kanaatindedir: "Aynı senenin sonlarında o zaman sadece Diyarıbekir'li Ziya Bey denilen Ziya Gökalp, "İttihadü Terakkî merkezi umumîsi" azalığına seçilmiş, Selânik'e gelmişti. Eden tiyatrosunda bir piyes temsil ediliyordu. Ziya Bey'le Ali Canip de seyirciler arasında idiler. Merkez-i umumî başkâtibi Nesimî Sârim, Ali Canip'in yanına gelerek "Ziya Bey, şurada bir locada bulunuyor; seninle görüşmek arzusundadır. O mu senin yanına gelsin, sen mi onun yanına gidersin" diyor. Ali Canip'in muvafakati üzerine Ziya Bey'in yanına gidiyorlar. Karanlık bir loca içerisinde Ziya Bey, Ali Canip'e elini uzatıyor, safa geldiniz diyor. Fakat epey bir müddet hiç bir şey söylemiyor. Ali Canip, nâdim ve mahcup oluyor. Ziya Bey bunu anlayarak yavaş yavaş açılıyor. "Genç kalemler'de şiirlerinizi ve yazılarınızı okuyorum. Benim de edebiyat ve felsefeye merakım var. Görüşelim" diyor. bundan sonra hemen her zaman evce de komşusu olan Ziya Bey'le buluşuyorlar.

"Ali Canip, gene bu sıralarda Ömer Seyfettin ile de tanıştı. *Perviz* imzasıyla yazılan bir yazıyı Ali Canip, muharririni bilmediği halde, bir makalesinde büyük bir takdir ile karşılıyor. Bunun üzerine Ömer Seyfettin, o yazı benimdir deyerek Ali Canip'e bir mektup gönderiyor. İşte böyle bir tesadüf, ona Ömer Seyfettin'i de kazandırmıştır."⁶⁸

Sadettin Nüzhet'in tanışmaya vesile olarak gösterdiği yazı 17 Kasım 1908 tarihlidir ve Ali Canip'in Ziya Gökalp'la tanışmasından çok öncedir.

Tahir Alangu, haklı olarak Ömer Seyfettin'in Ali Canip'e yazdığı 1907 tarihli mektuba dayanarak, mektuplaşmalarının daha önceden

⁶⁷Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İstanbul,1968, s.91.

⁶⁸Sadettin Nüzhet Ergun, Ali Canip, Hayatı ve Eserleri, İstanbul, Cumhuriyet Kitaphanesi,1937, s.8.

başladığına dikati çekmektedir⁶⁹ M. Nermi Bey'in Ömer Seyfettin'le tanışması da bu arkadaş gurubunun ilişkileri sonucudur.

M. Nermi Bey'le Ali Canip hukuk mektebinde birlikte okuyorlar ve samimimî görüşüyorlardı. Ali Canip Ömer Seyfettin'le mektuplaşıyordu. Aynı arkadaş gurubunun içinde olan Aka Gündüz, Ömer Seyfettin'in Baytar Rüştüyesinden ve Edirne Askeri İdadisi'nden samimî arkadaşı idi. M. Nermi Bey'in Ömer Seyfettin'le tanışmadan arkadaşlarından onun hakkında çok şey dinlediği muhakkaktır. M. Nermi, Ömer Seyfettin'le 1909 yılında Köprülü'de tanışmıştır. Aka Gündüz ve Ali Canip gibi müşterek dostları olduğundan kolayca anlaşmışlar, İttihat ve Terakkî Kulübü'nde sık sık görüşmüşlerdir : "Onunla ilk karşılaşmamız Köprülü'de oldu. 1909'daydı, subaydı. Ben o zaman Selânik Hukuku'nda talebeydim. Biz Köprülü'ye, 1877 Savaşında Morova kıyılarından geldik, aslında Leskofçalıyız. Anam babam oralı, ben Köprülü'de doğmuşum. Orada bir "İttihat ve Terakkî Kulübü" vardı. İnkılâp yeni yapılmıştı. Her zaman kulübe gelir, konuşurduk."⁷⁰

TahirAlangu, "Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı" adlı eserinde Ali Canip ile Ömer Seyfettin'in tanışmalarını ve münasebetlerini ele alırken, "Genç Kalemler"de neşredilmiş bir yazıya dayanarak mecmuanın bir yazı kadrosu değiştirmiş olduğundan bahseder. Söz konusu yazı bu mecmuada 31 Kânûn-ı Sâni, 1326 (1910) tarihinde neşredilen "Sahife-i Handekâr: Ömer seyfettin, -Ali canip'e-" başlıklı yazıdır. Alangu kitabına bu yazıyı aldıktan sonra şu yorumu yapmaktadır:

"Bu yazı "Genç Kalemler"in eski serisinde 1326(1910) yılı sonlarında çıktığına göre, yukarıdaki olaylardan bir yıl önce yayınlanmıştır. Bu derginin birinci küçük boydaki serisinin mesul müdürü ve imtiyaz sahibi Nesimî Sarım, aynı zamanda "İttihad ve Terakki Merkez-i Umûmî"sinde sekreterdi. Ali Canip, yukarıda anlatılan gelişmelerden sonra, ancak ertesi yıl büyük boyda yayınlanacak yeni serinin başına geçebilecekti. Yani dergi, bu yeni yolu ve şekle bir başka takımın eline geçiyordu. Ömer Seyfettin'i küçümseyici bir ifadeyle eleştirilen yukarıdaki yazının Ali Canip'e sunulduğu, onun, Ömer Seyfettin'e olan bağlılığı ile ilgilidir. Ali Canip, bir yıl önce "Hüsün ve Şiir"de yazdığı yazıda, Ömer Seyfettin'i, "kardeşim" diye savunuyor, onu, gelecekte hikâye alanına yenilikler getirecek araştırmacı ve çalışkan bir genç olarak takdim ediyordu. Bu mizahî portre, Ömer Seyfettin'e bir saldırı niteliği taşıdığı kadar

⁶⁹"Bu sıralarda onun "Kadın" dergisinde Catulles Mendes'ten çevirdiği "lâdes" adında bir şiiri çıkmıştı. "Perviz" takma adile yayınladığı bu manzumeye "Asır" gazetesi bir târizde bulunmuştu. Aynı dergide yazı yazan Ali Canip, "Sanat Hakkında" adile bu şiiri savunan bir yazı yazarak "Bahçe" gazetesine gönderiyor (1325/1909). Ömer Seyfettin'le yakın dostu Ali Canip'in tanışmalarını, İsmail Hikmet , kitabında böyle anlatıyor. Fakat Ali Canip'in, Ömer Seyfettin'in ölümünden sonra yazdığı bir yazısında, onun kendisine gönderdiği 1323/1907 tarihli bir mektubundan alınmış parçalar olduğuna göre, ilişkilerinin başlangıçları daha eskilere, İzmir günlerine gidiyor olmalıdır. Onun "Kadın" dergisindeki şiirini, "sahibini tanımadığı halde" değil, tanıdığından dolayı savunmuştur. Aynı dergide yazıyorlar, mektuplaşıyorlar, Ömer Seyfettin daha Selânik'e ve Rumeli'ye nakletmeden önce birbirlerinden haberli bulunuyorlardı." Bkz.: Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İstanbul,1968, ss.127-128.

⁷⁰Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İstanbul,1968,ss.112-113.

"İttihad ve Terakki" çevrelerinde, derginin gidişini ve yönünü beğenmiyen, eleştiren, yeni bir takımla onu ele geçirmeğe çalışan Ali Canip'e de yöneltilmiş oluyordu. Bu yazıyı yazan kimse, ya Nesimî Sarım'ın kendisi, ya da dergiye ad koyan Akil Koyuncu olmalıdır."⁷¹

Bu yazıyı yazan ne Nesimî Sarım ne de Akil Koyuncu'ydu. Bu yazı, Ali Canip'in "Kahkaha" müstearıyla yazdığı yazılardan birisidir.⁷² Ali Canip, müstear adla yayınladığı bazı mizahî yazılarında, işi biraz daha şakaya boğmak, karışık hale getirmek için - Ali Canip'e- ithafında da bulunuyordu.⁷³ Alangu, Ali Canip'in bu takma adla yazdığını bilmediği için ve ayrıca yazının Ali Canip'e ithaf edilmiş olmasının yarattığı karışıklık sebebiyle yazıyı yanlış değerlendirmiştir. Ancak bu yanlış değerlendirmeye bağlı olarak Alangu çok önemli bir sonuca varmış, o tarihlerde derginin birinci küçük boydaki serisinin mesul müdürü ve imtiyaz sahibi olan Nesimî Sarım gurubuyla Ali Canip gurubu arasında mecmuayı ele geçirme mücadelesi bulunduğunu iddia etmiştir. Yine bu yanlış değerlendirmeye dayanılarak Ali Canip, "İttihad ve Terakki" çevrelerinde, derginin gidişini ve yönünü beğenmiyen, eleştiren, yeni bir takımla onu ele geçirmeğe çalışan" bir kişi olarak değerlendirilmiştir. Elimizde böyle bir mücadelenin olduğunu gösteren bir belge yoktur. Tam tersine, söz konusu kişilerin büyük bir dayanışma içinde oldukları görülmektedir.

Tahir Alangu, "Sahife-i Handekâr: Ömer seyfettin, -Ali canip'e-" başlıklı bu yazıda, Ömer Seyfettin'in Ali Canip'e yazdığı mektuba atıflar bulunmasını ise şu şekilde yorumlamıştır: "Onun spor merakı, bâzusunun kutru ile öğünü, ta okul sıralarından geliştiğini gördüğümüz şakacı kişiliğinin bir özelliği idi. Ama hepsinden çok, edebiyat üzerindeki düşüncelerinin anlaşılmaı, paradoksal sivrilikler olarak alaya alınışı dikkati çekmektedir. Ömer Seyfettin'in bu düşüncelerinin, Ali Canip Bey'e Yakorit'ten yazdığı 15 kânunsâni 1326 tarihli ve ondan önceki mektubundan yayıldığı açıkça görülmektedir: «...edebiyattan nefret ettiğimi ve bu nefretimin iğrenç ve tiksindirici bir nefret olduğunu yazmıştım...» diye yazdıklarını, arkadaşı Ali Canip, belki de "İttihat ve Terakkî Klübü"nde bir tartışma sırasında okumuştur."⁷⁴

Gerçekte yazıda Ömer Seyfettin'in mektubuna atıflar bulunmasının sebebi, yazının mektubu alan kişi tarafından yani Ali Canip tarafından yazılmış olmasıdır, bu çok şaşırtıcı olmakla birlikte Ali Canip, yazı kadrosunu kalabalık göstermek için bu yola sık sık başvuruyordu. Alangu'nun yine bu yorumuna bağlı olan "Yukarıdaki mizahî yazı, Merkez-i Umumî'ye Ziya Bey'in gelip yerleşmesine kadar, parti çevresindeki aydınlar ve yazarların ne soy küçük çekişmelerle oyalandıklarını açıkça göstermektedir." hükmü tamamen

⁷¹Alangu, a.e. s.163.

⁷²Bu konuda bilgi için bu kitabın ....sayfasına bakınız.

⁷³Meselâ "Genç Kalemler, C.II., s. 128"de yer alan "Handekâr Sahife: Kâzım Nâmi" başlıklı yazı "Kahkaha" müstearıyla Ali Canip tarafından yazıldığı halde -Ali Canip'e- ithafını taşımaktadır.

⁷⁴Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romanı, İstanbul,1968, s.163.

dayanaksızdır.

Ali Canip, Ömer Seyfettin'in 1910 yılında askerlikten istifa ederek Selânik'e geldiğini yazar. Tahir Alangu, Ömer Seyfettin'in Genç kalemler'in ikinci serisinin birinci sayısı çıktıktan sonra Ziya Gökalp'in aracılığı ile tazminatı ödendikten sonra 1911 yılında Selânik'e geldiği düşüncesindedir.⁷⁵

Ziya Gökalp, 18 Eylül 1909'da Selânik'te toplanan İttihad ve Terakki Cemiyeti Umumî Kongresine katılmış ancak bu arada Ali Canip ile tanışmamıştır. 14 aralık 1910 tarihinde Diyarbekir Vilayeti Maarif müfettişliğinden ayrılmış ve aynı yılın aralık ayının sonlarında Selânik Sultanî mektebinde Sosyoloji dersleri okutmağa başlamıştır. Ali Canip'le tanışması bu sıradadır. Gökalp, "Tûrân" adlı meşhur manzumesini 17 şubat 1911 (4 Şubat 1326) tarihinde yazdı. Bu manzumeyi henüz şahsen tanışmadığı Ali Canip'e ithaf ederek İttihad ve Terakki Merkezi'nden tanıdığı Nesimi Sârım vasıtasıyla Ali Canip'e gönderdi. Ali Canip 1911 yılının şubat ayının ilk yarısında belki aynı hafta içinde iki önemli yazı almıştı. Bunlardan birincisi Ömer Seyfettin'in dilde sadeleşmeyi teklif ettiği meşhur mektup, ikincisi Ziya Gökalp'in gönderdiği "Turân" adlı bu manzume idi. Canip, şiiri "Genç Kalemler" mecmuasının 7 mart 1911(22 şubat 1326) tarihli sayısında neşretti.

Ali Canip kendisiyle yapılan bir mülâkatta bu olayı şöyle anlatır:

"1910'da⁷⁶ Selânik İttihat ve Terakki Mektebi'nde edebiyat ve tarih okutuyor, aynı zamanda "Genç Kalemler" nâmiyle küçük bir mecmua çıkartıyordum. İttihat ve Terakki Merkezi Umumî Başkâtibi arkadaşım Nesimi Sârım, bana, "Turan" serlevhalı bir manzume getirdi; "Tal'at ve Canip'e" diye bir arkadaşımın bana ithaf edilmiş olan bu manzumenin altında "Tevfik Sedat" imzası vardı.

"Şiir şeklen mühmeldir; fakat muhtevası itibariyle gözlerimin önünde yepyeni bir ufuk açıyor ve:

"Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistân;

Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan..."

beytiyle sona eriyordu. Nesimî ile bir kere daha okuduk; ikimiz de harikulâde bulduk. Bir suretini hemen Ömer (Seyfeddin)e gönderdim ve manzumeyi o haftaki "Genç Kalemler"de neşrettim."⁷⁷

Canip'in şiirini neşretmesinden memnun kalan Ziya Gökalp, Nesimi Sârım'dan kendisini Ali Canip'le tanıştırmasını istemiştir. Nesimi Sârım da onları Eden tiyatrosunda tanıştırdı. Canip bu ilk tanışmayı şöyle anlatır:

«...Bir gece Eden Tiyatrosu'nda bir müsâmere veriliyordu. Oradaydım. Nesimî Sârım yanıma geldi:

“ -Ziyâ Bey şurada, locada oturuyor. Seninle görüşmek istiyor.

⁷⁵Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romani, İstanbul, 1968, s.581.

⁷⁶1911'in ilk aylarındaki bu olay Canip'in hatırında yanlış olarak 1910 olarak kalmıştır.

⁷⁷Doğumunun 80. Yıldönümü Dolayısıyla Ziya Gökalp ve Açılan Ziya Gökalp Müzesi, "Fâzıl Yenisey: Doğumunun 80. Yıldönümünde Ziya Gökalp" Diyarbakır'ı Tanıtma Derneği Neşriyatı :3., İstanbul, 1956, s. 85.

“dedi. Beraberce locaya gittik. Locanın köşesine büzülmüş, siyah paltolu, şişman bir zât ayağa kalktı. Hiç lâf etmeden elini uzattı. Avuçlarımın içine kemiği yokmuş gibi yumuşacık bir el geçti. Hiç sesini çıkarmıyordu. Canım sıkılmağa başladı. Ziyaret ettiğime âdeta pişmân olmuştum. Çabuk müteessir olduğumu bilen arkadaşım Nesimî Sârim, bir lâf açtı. Ziyâ, boynunu bükmüş dinledi, dinledi. Yine birşey söylemedi. Artık ben ayağa kalktım. Locadan çıkıyordum ki, manzumesini neşrettiğim için teşekkür etti. Sesi çok mülâyim ve ürkekti. Dışarıda Nesimî'ye serzeniş ettim.

“-Alınma... Seninle görüşmeği kendisi arzû etti. Fakat çok mahcup bir adamdır. Merkez'de de hâli böyle... Lâf söylemiyor, kızarıyor.. Ancak alıştıktan sonra konuşabilir. Görüştüğçe anlıyacaksın..

“ Ertesi akşam üzeri Beyazkule Bahçesi'nin kışlık gazinosunda tesâdüf ettim. Çehresi bir çocuk yüzü gibi ter ü taze idi. Dudaklarının üstündeki pos bıyıkları şimdi düşecek, karşımda onüç on dört yaşında, utangaç bir erkek çocuk belirecek gibiydi...»⁷⁸

Ali Canip bu görüşmeden sonra Ziya Gökalp'le oldukça sık görüşmeye başladı. 1911 martının 22 yahut 23'ünde yani "Turân" şiirinin neşrinden on beş gün kadar sonra Ömer Seyfettin'in yolladığı mektubu Beyazkule bahesinde bir gece Ziya Gökalp'a okudu, sonra da Genç Kalemleri kurdular.

Ali Canip'in Selânik muhitine kazandırdığı gençlerden birisi de Mehmet Ali Tevfik Bey'dir. Ali Canip ve Hüseyinzâde Ali Bey'in tavsiyesi ve meth etmeleri üzerine İttihad ve Terakki Merkez-i Umûmîsi Ali Tevfik Bey'i Genç Kalemler yazı heyetine girmek üzere Selânik'e getirmiştir. Ali Tevfik Bey'i Ömer Seyfeddin ile tanıştıran da Ali Canip'tir. Mükemmel bir Fransızcası olan Ali Tevfik Bey Selânik'e geldikten sonra çok önemli konferanslar vermiş, mecmua daha da güçlenmiştir.

Balkan Harbinden sonra, Ali Canip, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Ali, Tevfik ,Yusuf Akçora'nın İstanbul'da çıkarmakta olduğu Türk Yurdu Mecmuası etrafında toplandılar. Fakat İstanbul'da asıl etkinlikleri Yeni Mecmua kurulunca başladı. Bu mecmuada etraflarında İstanbul'da bulunan ve millî edebiyata ilgi duyan aydınlar ve gençler toplandılar. Ancak İstanbul'un geniş muhiti içinde bu grup, eskisi kadar uyumlu çalışmamışlardır. Ali Canip'le Ömer Seyfettin artık ikili bir beraberliği yaşatabilmişlerdir. Mütareke yılları onlar için sıkıntılı bir dönem başlatır. Ömer Seyfettin'in ölümü ve Ziya Gökalp'ın Malta'ya sürgününden sonra, yalnız kalan Ali Canip, millî mücadeleye katılır.

Cumhuriyetin ilânından sonra, Ankara'da bulunduğu yıllarda eski bir dost olarak Atatürk'ün hususî toplantılarında daima bulunmuştur. Bu toplantılarla ilgili intibalarını Canip, hatıralarında teferrutıyla dile getirmiştir. Atatürk'ün hususî meclislerinde İsmet İnönü'den Afet Hanım'a kadar onun toplantılarına katılan bütün şahsiyetleri yakından tanımak fırsatını bulmuştur. Atatürk'ün

⁷⁸Tahir Alangu, Ömer Seyfettin, Ülkücü Bir Yazarın Romani, İstanbul,1968, s.158-159.

çevresinde olmak, kültür ve eğitim meselelerinde söz sahibi olmasını sağlamışsa da bu çevreden uzak kalan arkadaşlarının husumetini davet etmiş, yazılarında haklı haksız Ali Canip'e hücum etmişlerdir.

Ali Canip, Atatürk'e Selânik'ten beri büyük bir saygı besliyordu. Millî mücadele yıllarından başlayarak onun verdiği görevlerde çalışmıştı. Toplantılarda söze fazla karışmıyor, Atatürk'ün fikirlerini anlamaya çalışıyordu. Karşı fikirde olduğu zaman da fikrini açıkça söylüyordu. Atatürk de onun sağlam karakterinden hoşlanıyordu, hasta yatağında bile Ali Canip'le ilgilenmesi bunu göstermektedir. Atatürk Türk Dil Kurumu'nu, Türk Tarih Kurumu'nu kurduğunda Ali Canip'e bu kurumlarda önemli görevler vermiş, edebiyat eğitiminin geliştirilmesi çalışmalarına aktif olarak katılmasını sağlamıştır.

IV-KİŞİLİĞİ

Ali Canip, hayatını inançlarına, milletine adayan nadir insanlardan birisidir. Bütünüyle gençliğe örnek olarak gösterebileceğimiz biyografilerden birisi, Canip'in biyografisidir. Gençlik yıllarında kendisini manasını anlamadığı bir sürgün hayatı içinde bulan Canip, dağınık okul hayatının bir sonucu olarak kendi kendisini yetiştiren bir aydınımızdır. Canip, gençlik yıllarında çok çalışıyordu. İyi bir hafızası vardı. Fransızca eserleri, eski edebiyatımızı büyük bir hırsıyla okudu. Selânik'in kozmopolit muhitinde yolunu şaşırmadan yürüyebildi. Bilgi bulabileceği her muhite girdi. Büyük insanlarla dostluk kurdu, dostlarına bütün ömrü boyunca sadık kaldı. Günlük siyasete, menfaat çekişmelerine daima yabancı kaldı. Yeni lisan davasını şiddetle savunurken dogmatik olmakla suçlanmasına rağmen inandığı yoldan ayrılmadı. Devrinde meseleleri ansiklopedik malumatıyla en geniş açıdan görebilen insanlardan birisi oldu. Batıyı aynen taklit etmekten şiddetle kaçındı.

Maaşından ayırdığı paralarla araştırmacı tutarak araştırmalar yaptırarak kadar ilme bağlıydı. Okumaktan gözleri, sağlığı bozulmuştu. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, daima ölçülü olan övgüsüyle onun hakkında "Ali Canib Bey, nazik, dilnevaz, kadirdan, vazifeşinas, mütetebbi, müdedekkik bir edipdir. Kûşe-i istirahatte bilâ-tetkik telif-i âsar edenlerden değil, kütüphaneleri dolaşarak, mezahime katlanarak yazı yazan erbâb-ı gayret ve himmetdendir. Hangi kütüphaneye gitdiysem orada Ali Canib Beyi gördüm."⁷⁹ demektedir.

Yakın arkadaşlarından Nüzhet Haşim, Millî Edebiyata Doğru adlı eserinde Canip'i "kısa boylu, topluca, ela gözlü, son derece asabî, yakından tanımadıklarına karşı mahcup, ciddî mizaçlı, mamafih samimî dostları için şen, nükte-perdaz bir gençtir." tarzında tanıtmaktadır.⁸⁰

Halit Fahri Ozansoy, bir yazısında Canip'in portresini şöyle çizer: "Sanki gözlüklerinin altından, gözlerini kısarak cin gibi hâlâ

⁷⁹Ibnülemin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1988, s.194.

⁸⁰Nüzhet Haşim, Millî Edebiyata Doğru, İstanbul,1918,s.70.

bakıyor bana... O toparlacık ve kısacık boyu ile değil de, en çok , o gözleri ve gözlükleri ile beliren bir varlık gibi idi. Zekâ, bilgi ve nükte, esrarlı bir hava ile kaynaşarak, o araştırmacı ve biraz muzip bakışlardan mı dolmuştu benliğine? Üstelik, onu Ömer Seyfettin'den de ayıramazdım. Yanyana yapışık iki fotoğraf gibi gördüm ikisini de... O kadar beraber, o kadar can-ciğer iki dosttular. Birini düşünürken ötekini de hatırlardım.

“Biraz hayal gibi adamdı da Ali Canip. Ortada bir görünür, bir kaybolurdu. Bu, bilhassa, ortaokul ve liselerde müfettişliği devrinde İstanbul ile Ankara arasındaki bitmez tükenmez seyr-ü-seferleri zamanında geçen hayatı idi. Daha evvel edebiyat öğretmenliği ona merakla araştırılacak çok şeyler öğretmişti ve müfettişliğinde bu bilgisi ile vazifesinin üstüne titrerdi. Hiç unutmam, benim Kadıköy ortaokulunda öğretmenliğim sırasında, bir gün, sabahleyin okulun bahçesine girer girmez, çok erken gelmiş olan birkaç öğrencimle karşılaşmıştım. Ellerinde birtakım kağıtlar vardı. Sordum, nedir bunlar diye. "Müfettiş bey geldi, dediler, bizden son tahrir vazifelerimizi sordular, çantalarımızdaki vazifelerimizi iyi, iyi diye gözden geçirdiler."

“Düşünün, herkesten evvel okula gelen Ali Canip! öğrencilerden tahrir vazifelerini soruyor ve tetkik ediyordu. Çocuklara sormuştu da:

"- Kaç vazife yaptınız şimdiye kadar?" İşte Ali Canip, bu kadar işini sıkı tutan, mesleğine bağlı adamdı! Ha, dostluk mu? Dostluk başka idi. Kimbilir, sonradan, iki devre milletvekilliği zamanında da neleri bu kadar ateşli bir vazife hissi ile murakebe etmişti!"⁸¹

Faruk Kadri Timurtaş, Canip'le ilgili bir makalesinde onun hocalığı hakkında şöyle demektedir: "Ali Canip Yöntem, üniversitede benim hocamdı. 1943 yılında öğretim görevlisi olarak tâyin edildiği zaman onun ilk talebesi biz olmuştuk. Bize üç yıl XVIII. asır edebiyatını, metinleriyle ve geniş şekilde okutmuştu. Kendisinden çok faydalanmıştık. Asabî mizaçlı, fakat çalışkan ve araştırmacı bir hocaydı."⁸²

Ali Canip, eserleriyle olduğu kadar, karakteri, vatanseverliği, çalışkanlığı, toparlayıcı kişiliğiyle de dikkate değer bir şahsiyettir.

 © <http://www.ege-edebiyat.org>

⁸¹Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Geçiyor, Ankara, 1970, s.58.

⁸²Faruk Kadri Timurtaş, Hocam Ali Canip Yöntem, Türk Kültürü, S. 63, Ocak 1968, s.63.